

Vilkåret om anmeldelse i voldsoffererstatningsloven
§ 3 tredje ledd

Kandidatnummer: 538

Veileder: John Christian Elden

Leveringsfrist: 25.11.2007

Til sammen 17248 ord

23.11.2007

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>FORORD</u>	<u>4</u>
<u>2</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>5</u>
2.1	Problemstilling	5
2.2	Avgrensning	6
2.3	Rettskilder	7
2.4	Fremgangsmåte ved søknad om voldsoffererstatning fra staten	8
2.5	Avhandlingens aktualitet	9
<u>3</u>	<u>GJELDENDE RETT OG BAKGRUNNEN FOR DENNE</u>	<u>13</u>
3.1	Innledning	13
3.2	Bakgrunn for voldsoffererstatningsloven	13
3.3	Den europeiske konvensjon av 24. november 1983	15
<u>4</u>	<u>VOLDSOFFERERSTATNING I SVERIGE OG DANMARK</u>	<u>17</u>
4.1	Betydningen av nordisk rett	17
4.2	Kort beskrivelse av ordningene i Sverige og Danmark	18
<u>5</u>	<u>§ 3 TREDJE LEDD</u>	<u>21</u>
5.1	Hensyn bak anmeldelseskravet	21
5.2	§ 3 tredje ledd første setning, når anses et forhold for ”anmeldt”	23

5.3	§ 3 tredje ledd første setning; begrepet ”uten unødig opphold”	30
5.4	§ 3 tredje ledd siste setning – unntak for ”særlige tilfeller”	32
5.5	§ 3 tredje ledd – saker hvor det som utgangspunkt ikke gjøres unntak	45
<u>6</u>	<u>VOLD I NÆRE RELASJONER OG KRAVET TIL ANMELDELSE</u>	<u>52</u>
6.1	Innledning	52
6.2	Å anmelde en voldtekt krever mot	53
<u>7</u>	<u>FORELDELSE</u>	<u>54</u>
7.1	Innledning	54
7.2	Foreldelsesreglene i voldsoffererstatningsloven	55
<u>8</u>	<u>NOEN RETTSPOLITISKE BETRAKTNINGER</u>	<u>58</u>
8.1	Hvilke momenter taler for en lovendring?	58
8.2	Hvilke momenter taler imot en lovendring?	58
8.3	Statens risiko vs anmelders risiko	59
<u>9</u>	<u>OPPSUMMERING OG KONKLUSJON</u>	<u>60</u>
<u>10</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>63</u>
10.1	Bøker og tidsskrifter	63
10.2	Lovverk	63
10.3	Forskrifter og instruksjer	64
10.4	Offentlige dokumenter	65

10.5	Litteratur fra internett	67
10.6	Telefonsamtaler, seminar og egen praksis	68
10.7	Rettspraksis	68
10.8	Praksis fra Erstatningsnemnda for voldsofre	69

1 Forord

Kronikk av justisminister Knut Storberget, Dagbladet 09. februar 2007:

”Vi kan ikke leve med at risikoen for å bli tatt for voldtekt er en prosent. Voldtekt er nestendrap. Dagbladet har de siste dagene fokusert på at kun en av ti jenter som voldtas anmelder saken. Kun en av ti anmeldelser ender med domfellelse. Vi er kjent med tallene. Vår tilnærming til vold mot kvinner og barn må endres.”¹

Å anmelde en voldtekt krever mot.

---

¹ www.dagbladet.no/kultur/2007

2 Innledning

2.1 Problemstilling

Voldsoffererstatning er en erstatning som ytes av staten til skadelidte eller etterlatte som er påført personskade som følge straffbar handling.²

Denne avhandlingen omhandler vilkåret om anmeldelse uten unødig opphold i voldsoffererstatningsloven § 3 tredje ledd;

*”Erstatning ytes bare når den straffbare handlingen uten unødig opphold er anmeldt til politiet med begjæring om straff, og begjæringen ikke senere er trukket tilbake. Dessuten må søkeren ha krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen. I særlige tilfeller kan erstatning ytes selv om vilkårene i leddet her ikke er oppfylt.”*³

Gjennom praksis fra Erstatningsnemnda for voldsofre (i det følgende kalt nemnda eller Erstatningsnemnda), fremkommer det at anmeldelsesvilkåret i mange saker ikke anses oppfylt. Dette materialiserer seg gjennom gjentatte avslag på søknader om voldsoffererstatning, begrunnet med at den straffbare handling er anmeldt for sent eller ikke anmeldt i det hele tatt.

Anmeldelsesvilkåret er, ved siden av kravet til klar sannsynlighetsovervekt, den mest benyttede avslagsgrunn på søknader om voldsoffererstatning.⁴

---

² Lov 20. april 2001 nr. 13 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven) § 1

³ Voldsoffererstatningsloven § 3

⁴ Ot. prp. Nr. 10 (2007-2008) om lov om endringer i lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven) punkt 2.2. ”Evaluering – fig. 2.1 innvilgelsesprosent 1993-2006”

Hensikten med avhandlingen er å belyse de ulike sidene ved vilkåret om anmeldelse uten unødig opphold i voldsoffererstatningsloven § 3 tredje ledd. I tillegg til å gjøre rede for gjeldende praksis, foretas det en vurdering av bestemmelsen i praksis for å beskrive hvilke virkninger den har hatt og hvorvidt lovregulering av anmeldelse er et egnet redskap i vurderingen av om voldsoffererstatning skal innvilges eller ikke.

Hovedproblemstillingen for oppgaven er om det er hensiktsmessig at kravet til anmeldelse videreføres og praktiseres i sin nåværende form, når man ser hvilken avgjørende betydning det kan få for skadelidte i form av avslag på erstatning.

2.2 Avgrensning

Avhandlingen avgrenses mot øvrige deler av voldsoffererstatningsordningen. Hovedtema er voldsoffererstatningsloven § 3, med fokus på anmeldelsesvilkåret i tredje ledd første setning og unntaket i tredje ledd siste setning. Vilket om at søker må ha krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolder, faller utenfor fremstillingen. Vilket har ikke vist seg særlig problematisk i praksis og jeg finner det ikke relevant for å behandle selve vilkåret om anmeldelse. Jeg vil i avhandlingen komme noe inn på vilkåret om at påtalebegjæringen ikke senere må være trukket tilbake. Imidlertid vil jeg ikke foreta en selvstendig drøftelse av dette, men ta det med når jeg drøfter unntakene for særlige tilfeller etter § 3 tredje ledd sist setning.

På slutten av avhandlingen har jeg med et kapittel om foreldelse. Temaet er ikke vesentlig for oppgaven som sådan, men på grunn av kommende endringer i voldsoffererstatningsloven har jeg funnet det nødvendig å nevne foreldelsesreglene.

Oppgavens omfang tillater ikke en gjennomgang av erstatningsretten og de erstatningsrettslige prinsipp som ligger til grunn for voldsoffererstatningsloven. Vilket om adekvat årsakssammenheng mellom straffbar handling og skade, vil således ikke bli behandlet. Med unntak av noen få ord innledningsvis, avgrensens oppgaven derfor mot alminnelig erstatningsrett.

Vilkåret om klar sannsynlighetsovervekt i voldsoffererstatningsloven § 3 fjerde ledd, er et beviskrav som innebærer at det må være vesentlig mer enn 50 % sannsynlig at en straffbar handling har funnet sted. Dette vilkåret vil ikke bli drøftet særskilt, men på grunn av tilknytningen mellom anmeldelsesvilkåret og beviskravet, vil det bli nevnt flere steder i avhandlingen.

Voldsoffererstatningsloven må ses i sammenheng med straffeloven⁵, jf. voldsoffererstatningsloven § 1; ”*Den som har lidd personskade som følge av en forsettelig legemskrenking eller annen straffbar handling som har preg av vold eller tvang, eller dennes etterlatte, har rett til voldsoffererstatning etter reglene i loven her.*”⁶ Det vil bli for omfattende å behandle kravet til straffbar handling og jeg har derfor valgt å avgrense oppgaven også mot alminnelig strafferett.

2.3 Rettskilder

Voldsoffererstatning tilkjennes etter to forskjellige regelverk. For skader oppstått før 1.juli 2001 tilkjennes erstatning etter Forskrift om erstatning for personskade voldt ved straffbar handling av 23.januar 1981 (forskriftene). For skader oppstått etter dette tidspunkt er grunnlaget Lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. av 20. april 2001 nr. 13 (voldsoffererstatningsloven).

Forskriften og loven er i all hovedsak like, men det er to viktige forskjeller som bør nevnes. For det første er det ulike regler om foreldelse. Krav etter loven foreldes når både straffansvaret er foreldet og fristene i foreldelsesloven er utløpt, jf. voldsoffererstatningsloven § 3 annet ledd. Forskriftene har ingen regler om foreldelse, og et krav vil aldri foreldes etter disse. For det andre er det ulike regler vedrørende erstatningsutmålingen. Etter forskriftene er maksimalbeløpet som kan tilkjennes per skadetilfelle kr 150 000 for straffbare handlinger utført før 1994 og kr 200 000 for

---

⁵ Lov 22. mai 1902 Almindelig borgerlig straffelov

⁶ Voldsoffererstatningsloven § 1

straffbare handlinger utført etter denne tid, jf. forskriftenes § 6. Maksimalbeløpet etter loven er på 20 G for hvert skadetilfelle, jf. voldsoffererstatningsloven § 11 første ledd.

Loven og forarbeidene til denne er den viktigste rettskilden ved behandling av erstatningssøknader etter loven. Andre aktuelle lover er foreldelsesloven⁷, straffeloven, skadeserstatningsloven⁸ og forvaltningsloven⁹. Ved tvil om hvordan loven og forskriftene skal tolkes, er det praksis fra Erstatningsnemnda som er den mest brukte rettskilden. Avgjørelser fra Erstatningsnemnda blir brukt i stor grad og mange vedtak inneholder referanser til nemndas praksis.

Rettspraksis fra domstolene er også en sentral og viktig rettskilde. Særlig viktig er dommer fra Høyesterett som tar opp spørsmålet om erstatning og oppreisning til voldsofre. Dette faller imidlertid utenfor oppgaven og vil ikke bli behandlet. Når det gjelder vilkåret om anmeldelse har jeg ikke funnet praksis fra Høyesterett. Jeg har imidlertid funnet praksis fra Lagmannsretten som senere er blitt fulgt opp av Erstatningsnemnda. Denne avgjørelsen vil bli behandlet lenger ut i avhandlingen.

2.4 Fremgangsmåte ved søknad om voldsoffererstatning fra staten

1. september 2003 ble Kontoret for voldsoffererstatning (heretter kalt KfV) opprettet i Vardø. KfV er et statlig forvaltningsorgan som informerer om ordningen, innhenter opplysninger i konkrete saker og fatter vedtak på selvstendig grunnlag. KfV overtok ansvaret for behandling av søknader om voldsoffererstatning fra fylkesmennene.

Bakgrunnen for at oppgavene ble flyttet fra fylkesmennene til et nytt og sentralisert organ, var ønsket om å styrke rettssikkerheten til voldsofre, gjennom en mer ensartet praksis og kortere behandlingstid.¹⁰

---

⁷ Lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer

⁸ Lov 13. juni 1969 nr. 25 om skadeserstatning

⁹ Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker

¹⁰ www.voldsoffererstatning.no, "Om kontoret"

Søknad om voldsoffererstatning fra staten sendes til KfV på et fastsatt skjema. Søker betaler ingenting for å få behandlet søknaden. Har det vært oppnevnt bistandsadvokat av retten i straffesaken, så omfattes fremsettelse av søknad om voldsoffererstatning av bistandsadvokatordningen.¹¹ Dette gjelder også i de tilfeller søknaden kommer flere år etter at straffesaken er avsluttet.¹² KfV fatter vedtak i første instans og vedtaket kan påklages til Erstatningsnemnda. Klagen fremsettes først til KfV innen 3 uker etter at vedtaket er mottatt. Klagereglene følger av voldsoffererstatningsloven § 13 jf. forvaltningsloven §§ 28 flg. Når KfV får inn klagen ser de på saken på nytt og vurderer om det er tilkommet opplysninger som gjør at vedtaket kan omgjøres. Dersom KfV ikke finner grunn til å omgjøre vedtaket, blir saken oversendt til Erstatningsnemnda for ny behandling.¹³ Et avslag fra Erstatningsnemnda er endelig og kan kun forfølges videre gjennom å ta ut stevning mot staten ved Erstatningsnemnda for voldsofre.¹⁴

2.5 Avhandlingens aktualitet

2.5.1 Innledning

Vilkåret om anmeldelse uten unødig opphold er i hovedsak begrunnet med at en hurtig anmeldelse ofte er en nødvendig forutsetning for at politiet skal kunne få oppklart hvem som er den skyldige og dermed ansvarlig for skaden.¹⁵ Dette vil også ha innvirkning på hvor godt saken er opplyst ved behandling av søknad om voldsoffererstatning.

---

¹¹ RT-1996-293: Sammendrag fra dommen: ”Arbeid med søknad om voldsoffererstatningsordning forutsettes normalt å skulle omfattes av bistandsadvokatens arbeid og kan kreves dekket innenfor denne ramme, jfr. straffeprosessloven § 107 c.

¹² RT-1999-254: Sammendrag fra dommen: ”Straffeprosessloven § 107 a jfr. § 107 c, er ikke til hinder for at bistandsadvokat oppnevnes mange år etter straffesakens avslutning.”

¹³ www.voldsoffererstatning.no. ”Veiledning før søkere – saksbehandlingen”

¹⁴ LF-2005-9985: ”Saken gjelder overprøving av forvaltningsvedtak fattet av Erstatningsnemnda for voldsofre.”

¹⁵ Ot.prp nr. 4 (2000-2001) om lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven), punkt 8: ”Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget”

2.5.2 Evaluering av voldsoffererstatningsloven

Voldsoffererstatningsloven har vært under evaluering. Prosessen med evalueringen startet allerede i 2003 da Stortinget ba regjeringen om å foreta en gjennomgang av voldsoffererstatningsloven og praktiseringen av den, for å dokumentere hvorvidt loven fungerte etter Stortingets intensjon. I 2003 innhentet derfor Justisdepartementet skriftlige innspill om voldsoffererstatningsloven fra forskjellige organisasjoner og lignende. I tillegg ble det arrangert et åpent høringsmøte. I St.prp. nr 1 (2003-2004) skrev Justisdepartementet blant annet følgende om evalueringen:

*”Fordi voldsoffererstatningsordningen fullt ut bare kommer til anvendelse i tilfeller der den straffbare handlingen er begått etter 1. juli 2001, er det til nå behandlet relativt få saker etter loven i forhold til den tidligere forskriften. Da er det heller ikke mulig å få tilfredsstillende statistikk som klart kan belyse hvordan voldsoffererstatningsloven fungerer i forhold til den tidligere forskriften. Hovedtyngden av saker der den straffbare voldshandlingen er begått etter lovens ikrafttredelse, er sannsynligvis til behandling i rettsapparatet og ikke avgjort av voldsoffermyndighetene ennå. Justisdepartementet tar sikte på en ny evaluering av loven tidlig i 2005.(...)”*¹⁶

På denne bakgrunn la Justisdepartementet i 2005 frem forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven. Forslagene er inntatt i et eget høringsnotat og bygger blant annet på innspillene departementet mottok under evalueringen i 2003.¹⁷

Utkastet til lov om endringer i voldsoffererstatningsloven har vært ute på høring og mange offentlige institusjoner og andre berørte, har avgitt høringsuttalelse. I Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) har Justisdepartementet 16. november 2007 fremmet forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven. Målet er at endringene skal tre i kraft fra 01.januar 2008.¹⁸

---

¹⁶ St.prp. nr. 1 (2003-2004) for budsjetterminen 2004, Kapittel 471, ”Statens erstatningsansvar”

¹⁷ Høringsnotat fra Justisdepartementet, ”Utkast til lov om endringer i voldsoffererstatningsloven” (Høringsnotat fra Justisdepartementet)

¹⁸ Telefonsamtale med Henning Brath, sivilavdelingen i Justisdepartementet

2.5.3 Evaluering av § 3 tredje ledd

Ett av endringsforslagene som er fremlagt, omhandler kravet til anmeldelse i voldsoffererstatningsloven § 3. Departementet har vurdert om det bør være et vilkår for voldsoffererstatning at søkeren har anmeldt det straffbare forholdet, men foreslår at vilkåret videreføres. Dette begrunnes med at straffbare handlinger bør anmeldes og at det vil bidra til at straffbare handlinger generelt og voldsforbrytelser spesielt, blir påtalt og gjerningspersonen straffet. Departementet foreslår videre at kravet til anmeldelse ”uten unødig opphold” sløyfes. Dette begrunnes med at mange volds ofre vil, i perioden etter at forbrytelsen har skjedd, være i en slik forfatning som etter omstendighetene gjør det urimelig strengt å avslå erstatning fra staten utelukkende fordi anmeldelsen ikke har skjedd med tilstrekkelig hurtighet. Det poengteres imidlertid at rask anmeldelse ofte er nødvendig for å bringe på det rene om det har skjedd en voldsforbrytelse og hvem som er gjerningsmann. Departementet begrunner dette poenget med at en sen anmeldelse kan bidra til at kravet om ”klar sannsynlighetsovervekt” ikke blir oppfylt.¹⁹

De fleste høringsinstanser slutter opp om forslaget om å fjerne vilkåret om anmeldelse uten unødig opphold (i det følgende også kalt tidskravet). Bakgrunnen for denne brede enigheten er at tidskravet sperrer for mange overgrepssaker som ellers fyller alle vilkårene for erstatning.

Utgangspunktet etter gjeldende rett er at dersom forholdet anmeldes i løpet av ca 4-5 dager, skal voldsoffererstatning som hovedregel ikke avslås på grunn av for sen anmeldelse. Det skal imidlertid alltid foretas en konkret vurdering.²⁰

2.5.4 Avhandlingens aktualitet

Aktualiteten i avhandlingen går i to retninger ved at det i praksis er to sentrale vilkår som går igjen ved vurderingen av om voldsoffererstatning skal innvilges. Det ene er

---

¹⁹ Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) punkt 3.9 ”Bør det være et vilkår om at anmeldelsen skjer uten unødig opphold?”

²⁰ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001) punkt 3.5 ”Anmeldelse til politiet”

anmeldelseskravet og det andre er beviskravet som stiller krav om klar sannsynlighetsovervekt for at en straffbar handling har funnet sted. Begge krav kan imidlertid ses i sammenheng, noe jeg vil komme nærmere inn på lenger ut i avhandlingen.

En endring av anmeldelsesvilkåret som foreslått, vil medføre en realitetsendring som kan få stor betydning. Fokus vil bli forskjøvet over på beviskravet, herunder kravet til klar sannsynlighetsovervekt for at en straffbar handling har funnet sted. Selv om tidskravet forsvinner, vil vi fortsatt stå igjen med en sterk bevisregel. En tidlig politianmeldelse kan være av betydning for sakens opplysning, men behøver ikke være det.

Etter dette ser vi at temaet rundt politianmeldelse er meget aktuelt i dag. Det som de fleste høringsinstanser og heller ikke Justisdepartementet har sagt så mye om, er imidlertid spørsmålet om hvordan anmeldelsesvilkåret bør praktiseres etter en endring. Hvilke hensyn bør veie tyngst ved vurderingen av anmeldelsesvilkåret? Hensynet til ordningens subsidiære karakter og det at gjerningspersonen skal ta ansvar for sine handlinger? Eller hensynet til likebehandling av alle voldsofre utsatt for straffbare handlinger som er klart sannsynliggjort? Bør det stilles ulike krav til anmeldelse alt ettersom hvem som er utsatt for den straffbare handlingen? Dette er noen av de spørsmål som oppgaven naturlig reiser i det følgende.

For avhandlingens del finner jeg det imidlertid hensiktsmessig å innledningsvis, i kapittel 3, gjøre rede for gjeldende rett og bakgrunnen for denne. Deretter ser jeg i kapittel 4 kort på Sverige og Danmarks lovgivning på området før jeg i kapittel 5 flg. beveger meg over på oppgavens sentrale problemstilling vedrørende anmeldelsesvilkåret i § 3.

I behandlingen av anmeldelsesvilkåret vil mange avgjørelser fra Erstatningsnemnda for voldsofre bli brukt som eksempler. Alle avgjørelsene benevnes med samme referansenummer som nemnda selv anvender.

3 Gjeldende rett og bakgrunnen for denne

3.1 Innledning

Voldsforbrytelser har alltid vært et problem for samfunnet, og ikke minst for dem volden går utover. Et klart etisk og juridisk utgangspunkt er at det er den enkelte skadevolder som skal stå økonomisk til ansvar for sine handlinger overfor skadelidte. Erstatningskravet er imidlertid svært ofte verdiløst, fordi skadevolderen, om han er kjent, ikke har betalingsevne.²¹ Konsekvensen av dette var tidligere at voldsofferet måtte bære tapet selv, og for mange kunne dette bli en økonomisk katastrofe. Etter hvert som trygdesystemet vokste frem, har voldsofrene blitt hjulpet et godt stykke på vei ved de trygdeytelser som har blitt tilbudt. Men trygden dekker ikke ethvert økonomisk tap. At staten – eller samfunnet – skulle tre inn og som hovedregel erstatte det tap et voldsoffer lider, og som han ikke kan få kompensert på annen måte, er en tanke som først vokste frem på 1960 – 1970 tallet.²²

3.2 Bakgrunn for voldsoffererstatningsloven

3.2.1 Innledning

Det var Den Norske Advokatforening som først tok initiativet til å få gjennomført en erstatningsordning for voldsofre i Norge. Foreningen nedsatte et utvalg som avga sin innstilling 8. desember 1970. På bakgrunn av denne innstillingen fremla en arbeidsgruppe i Justisdepartementet i november 1971 et notat med utkast til regler om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling. Arbeidsgruppen som etter hvert sendte et lovforslag ut på høring, foreslo at voldsofre skulle ha rettskrav på erstatning for skade på legeme eller helse voldt ved straffbar handling.²³ I første omgang ble imidlertid ordningen innført som en såkalt billighetsordning.

---

²¹ Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) punkt 2.1 ”Regjeringens utgangspunkt”

²² Albert Schønning ”Erstatning fra staten til voldsofre” (Schønning), side 11 og 12

²³ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001), punkt 5.1 ”Begrunnelsen for voldsoffererstatningsordningen”

3.2.2 Fra billighetserstatning til rettskrav

Ordningen med statlig erstatning til voldsofre trådte i kraft 01.04.75 og gjelder for personskader oppstått som følge av straffbare handlinger som har funnet sted etter 01.01.75. Frem til 2001 var ordningen hjemlet i forskrift.

I forskriftene finnes kravet til anmeldelse i § 5: *”Erstatning ytes normalt når den straffbare handling uten unødig opphold er anmeldt til politiet med begjæring om straff, og denne begjæring ikke seinere er trukket tilbake. Dessuten kreves normalt at skadelidte begjærer sitt erstatningskrav mot skadevolder tatt med i en eventuell straffesak mot denne. I særlige tilfelle kan erstatning ytes selv om disse vilkår ikke er oppfylt.”*²⁴

Ordlyden i voldsoffererstatningslovens § 3 er tilnærmet lik slik den er i forskriftenes § 5, med unntak av reservasjonen *”normalt.”* I innstillingen til Odelstinget, ble det presisert at en lovfestet rett ikke måtte føre til at vilkårene for å få erstatning ble tolket strengere enn tidligere slik at adgangen til å få erstatning ble snevrere. Videre ble det sagt at det var meningen å videreføre gjeldende praksis selv om ordningen gikk fra å være en billighetserstatning til å bli en rettighet.²⁵ Dette har betydning i forhold til at praksis etter forskriftene har relevans også i dag. I ENV-2003-179 uttaler nemnda at praksisen etter forskriftenes § 5 vil være veiledende for tolkningen av voldsoffererstatningsloven § 3.²⁶

I forbindelse med overgangen fra at ordningen gikk fra å være en erstatning som kunne gis når det var rimelig til å bli en lovfestet rett, uttalte justiskomiteen at statens ansvar for å forhindre voldsforbrytelser står i en særstilling. Der samfunnet i det enkelte tilfellet ikke lykkes i å forhindre slike handlinger, bør fellesskapet dekke det tap som personskaden fører med seg der dekning for tapet ikke oppnås på annen måte. Med utgangspunkt i dette ansvaret mente justiskomiteen at det var naturlig at ofrene ble gitt et rettskrav på erstatning

---

²⁴ Forskriftene § 5

²⁵ Innst. O. nr. 46 (2000-2001) Innstilling fra justiskomiteen om lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m (voldsoffererstatningsloven), punkt 3.2 ”Komiteens merknader”

²⁶ ENV-2003-179

fra staten der gjerningspersonen ikke kunne gjøre opp for seg.²⁷ I tillegg uttalte justiskomiteen at norsk rett ville komme i bedre harmoni med Den europeiske konvensjon av 24. november 1983 om erstatning til voldsofre (konvensjonen).²⁸

Den 1. juli 2001 trådte lov om voldsoffererstatning i kraft. Etter loven har man nå et rettskrav på voldsoffererstatning dersom vilkårene er oppfylt.

3.3 Den europeiske konvensjon av 24. november 1983

En ordning med erstatning fra staten til voldsofre representerer et unntak fra utgangspunktet om at skadevolder skal stå økonomisk til ansvar for sine handlinger overfor skadelidte. Gjennom ratifikasjon av Den europeiske konvensjon av 24. november 1983 om erstatning til voldsofre har Norge også internasjonalt forpliktet seg til å ha en statlig voldsoffererstatningsordning.²⁹

3.3.1 Hovedtrekk ved Den europeiske konvensjon av 24. november 1983

3.3.1.1 Innledning

Per 9. juli 2007 hadde 14 europeiske stater ratifisert konvensjonen.³⁰ I denne sammenheng innebærer ratifikasjon en beslutning som avgis av det organ som etter statens forfatning er kompetent til å inngå avtaler.³¹ Basert på et forslag fra EU-kommisjonen ble det 29. april 2004 utstedt et direktiv vedrørende erstatning til voldsofre. Direktivet pålegger medlemsstatene å opprette en nasjonal ordning som garanterer en rettferdig og passende erstatning til ofre utsatt for straffbare handlinger. Videre pålegger direktivet at erstatningen er lett tilgjengelig uavhengig av hvilken stat innom EU offeret blir utsatt for den straffbare

---

²⁷ Innst. O. nr. 46 (2000-2001), punkt 3.1.1 "Begrunnelsen for voldsoffererstatningsordningen"

²⁸ Innst. O. nr. 46 (2000-2001), punkt 3.2 "Komiteens merknader"

²⁹ Innst. O. nr. 46 (2000-2001), punkt 3.1.1, "Begrunnelse for voldsoffererstatningsloven"

³⁰ http://ec.europa.eu/civiljustice/comp_crime_victim, "Initiatives from the Council of Europe and the United Nations"

³¹ Fleischer "Folkerett", side 164

handlingen. Per 1. januar 2006 skal alle medlemsstater ha sørget for å sette i kraft de lover og forordninger som kreves for å etterleve direktivet.³²

3.3.1.2 Konvensjonens hovedprinsipper

Konvensjonens hovedprinsipper er i vesentlig grad tilsvarende de prinsipper som ligger til grunn for vår egen voldsoffererstatningsordning. Hovedregelen er at den ratifiserende stat forplikter seg til å betale erstatning til ofre for voldshandlinger begått på statens territorium, så fremt full erstatning ikke fås fra andre kilder.³³

3.3.1.3 Hva sier konvensjonen om anmeldelse?

Konvensjonen kan sies å være en minimumsstandard både når det gjelder vilkår og hvilke økonomiske tap som kan erstattes.³⁴ Den spesifiserer således ikke et anmeldelseskrav som et vilkår for å få voldsoffererstatning fra staten. Derimot nevnes det at erstatning kan bortfalle eller reduseres på bakgrunn av skadelidtes handlinger før, under og etter at den straffbare handling fant sted, herunder manglende samarbeid og rapportering til myndighetene. Med unntak av Frankrike, Luxembourg, Nederland og Portugal, har alle stater som har ratifisert konvensjonen et vilkår om anmeldelse til politiet. Ingen stater har stipulert et nøyaktig tidskrav i selve loven, men noen steder har praksis lagt til grunn at anmeldelse må skje innen en viss tid. I noen tilfeller krever loven at anmeldelse må skje uten unødig opphold eller forsinkelse. I alle medlemsland, med unntak av Belgia, er det mulig å oppnå unntak fra anmeldelseskravet under visse omstendigheter.³⁵ Således er den norske voldsoffererstatningsloven i tråd med de fleste medlemsland tilknyttet konvensjonen hva gjelder anmeldelsesvilkåret.

---

³² http://ec.europa.eu/civiljustice/comp_crime_victim, "Council Directive 2004/80/EC"

³³ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001), punkt 5.1, "Begrunnelsen for voldsoffererstatningsordningen"

³⁴ Julia Mikaelson & Anna Wergens, "Repairing the irreparable – state compensation to crime victims in the European Union" (Mikaelson & Wergens), side 228

³⁵ Mikaelson & Wergens side 216-217

3.3.1.4 Betydningen av konvensjonen for norske statsborgere

Hvilke stater som er tilknyttet konvensjonen har betydning for norske statsborgere, bosatt i Norge, som blir utsatt for straffbare handlinger i land tilknyttet konvensjonen. Det følger av praksis at voldsoffererstatning ikke tilkjennes av staten når skaden er påført i et land som har etablert en tilsvarende ordning. I de tilfeller der den aktuelle staten har en dårligere ordning enn det vi har, kan skadelidte likevel søke erstatning her hjemme for det som ikke dekkes av staten der den straffbare handlingen ble begått. Jeg viser her til avgjørelse fra nemnda med referansenummer ENV-2005-3809. Her var staten, hvor den straffbare handlingen ble begått, tilknyttet Den europeiske konvensjonen om erstatning til voldsofre, og utgangspunktet var at søker ikke ville bli tilkjent erstatning fra Norge. Det viste seg imidlertid at ordningen i den aktuelle staten ikke omfattet voldsoffererstatning i form av oppreisning til skadelidte. Ordningen var avgrenset mot skader av ikke-økonomisk art som var forårsaket av voldshandlingen. Sammenlignet med ofre for tilsvarende voldshandlinger begått i Norge, hadde denne søkeren et vesentlig svekket utgangspunkt for å bli tilkjent en offentlig ytelse, i form av oppreisning, som følge av hendelsen. Etter dette ble søker tilkjent oppreisning av den norske stat.³⁶

Avgjørelsen er et utslag av likhetsprinsippet. Skadelidte skal ikke komme dårligere ut enn andre på grunn av at den straffbare handlingen ble begått i utlandet.

4 Voldsoffererstatning i Sverige og Danmark

4.1 Betydningen av nordisk rett

Skillet mellom norsk rett og utenlandsk rett betyr ikke at norsk rett er uten impulser fra utlandet og heller ikke at utenlandsk rett er uinteressant for å tolke dagens norske rettsregler. Utenlandske regler kan blant annet si noe om bakgrunnen for våre egne regler.

---

³⁶ ENV-2005-3809

Både svensk og dansk rett har hatt og har fortsatt påvirkning på norsk rett. Særlig gjelder dette dansk rett, og den historiske bakgrunnen for dette er enevoldstiden, da Norge i flere århundrer var under Danmark. I nyere tid har også svensk rett hatt mye å si for vår rett. I noen grad skyldes dette tiden fram til 1905 da Norge lå under Sverige.³⁷ På denne bakgrunn er således vårt rettssystem preget av både svensk og dansk lovgivning.

Når det gjelder voldsoffererstatning var Sverige først ute med å opprette en slik ordning. Allerede i 1971 innførte Sverige en ordning med billighetserstatning fra staten til ofre for straffbare handlinger.³⁸ Både Sverige og Danmark har nå egen lovgivning på området og begge landene har, i likhet med Norge, inkorporert konvensjonen.³⁹ Oppgavens omfang tillater ikke en drøftelse av hvordan ordningene og anmeldelsesvilkåret praktiseres i de øvrige nordiske landene. Jeg begrenser meg derfor til å gi en kort introduksjon av lovgrunnlaget, anmeldelsesvilkåret og foreldelsesreglene i Sverige og Danmark. I likhet med den norske voldsoffererstatningsordningen, er både den svenske og danske ordningen subsidiær. (Se mer om den norske ordningens subsidiære karakter i punkt 5.1.3).

4.2 Kort beskrivelse av ordningene i Sverige og Danmark

4.2.1 Sverige

Bestemmelser om "brottskadeersättning" er nå samlet i brottskadelagen fra 1978.⁴⁰ Etter den svenske ordningen har den som har vært utsatt for en straffbar handling rettskrav på erstatning fra den svenske stat etter nærmere fastsatte regler. Søknader om erstatning behandles av Brottsoffermyndigheten som ble opprettet i 1994 og avgjørelser kan ikke påklages til andre administrative myndigheter.⁴¹

---

³⁷ Erik Boe, side 95

³⁸ St.prp. nr. 39 (1975-1976) Om bevilgning under kap. 424 i samband med innføring av en ordning om erstatning fra staten til ofre for straffbare handlinger, side 7

³⁹ Mikaelson & Wergens, side 46 og 135

⁴⁰ Brottskadelag 18. mai 1978 nr. 413

⁴¹ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001), punkt 4, "Ordnungen i andre nordiske land"

Den straffbare handlingen må politianmeldes, men det gjelder ingen frist for slik anmeldelse. Dersom skadelidte kan fremskaffe gode grunner for hvorfor en anmeldelse ikke er inngitt, kan unntak tenkes. Har politiet mottatt informasjon om en straffbar handling fra en annen kilde og således på eget initiativ igangsatt etterforskning, blir det ansett som en akseptabel unnskyldning for ikke å ha inngitt anmeldelse. Dersom skadelidte og skadevolder er i familie, innrømmes det unntak fra anmeldelsesvilkåret.⁴²

Kravet om anmeldelse følger av brottskadelagen § 13 tredje ledd og lyder som følger:
*”Ansøkan prøvas endast om brottet har anmälts til åklagare eller polismyndighet eller om sökanden visar giltig anledning til at någon sådan anmälan inte har gjorts.”*⁴³

Søknader om erstatning må være innlevert til Brottsoffermyndigheten innen to år etter at den straffeprosessuelle behandlingen ble avsluttet.⁴⁴ Dersom saken kun er gjenstand for etterforskning og det ikke blir foretatt offentlig forfølgelse, må søknad fremmes innen 2 år etter at etterforskningen er avsluttet.⁴⁵ I særlige tilfelle kan det gjøres unntak fra denne regelen, men det gjelder uansett en absolutt foreldelsesfrist på 10 år etter at skadetilfellet inntraff.⁴⁶ Unntaksregelen praktiseres meget strengt og blir i all hovedsak kun anvendt i de saker der skadelidte er under 18 år. Søknaden må likevel fremmes innen rimelig tid etter at søker har fylt 18 år.⁴⁷

For personskade gjelder en øvre grense på 20 ganger prisbasbeløpet (tilsvarende det norske grunnbeløpet). 1 ganger prisbasbeløpet utgjør per dags dato SEK 40 300.⁴⁸ For ting- og formueskade kan erstatning tilkjennes med inntil 10 ganger prisbasbeløpet.

---

⁴² Mikaelson & Wergens , side 138

⁴³ Brottskadelagen § 13

⁴⁴ Mikaelson & Wergens, side 138

⁴⁵ Mikaelson & Wergens, side 138

⁴⁶ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001), punkt 4, ”Ordnningen i andre nordiske land”

⁴⁷ Mikaelson & Wergens, side 138

⁴⁸ www.scb.se/templates/tableOrChart, ”Prisbasbelopp”

4.2.2 Danmark

I Danmark ble ordningen med statlig erstatning til ofre for forbrytelser innført i 1976. Ordningen var også her opprinnelig en billighetsordning, men etter dagens regler har ofrene et rettskrav på erstatning fra den danske stat i henhold til Lov om erstatning fra Staten til ofre for forbrydelser (Offererstatningsloven).⁴⁹

Søknader behandles av en nemnd bestående av tre medlemmer. (Erstatningsnævnet). Avgjørelsene kan ikke påklages til andre administrative myndigheter og Erstatningsnævnet behandler ikke søknader som er fremmet senere enn 2 år etter at den straffbare handling fant sted, med mindre det foreligger særlige grunner.⁵⁰

Kravet om anmeldelse finnes i den danske Offererstatningsloven § 10.⁵¹ Bestemmelsen lyder som følger: *”Erstatning er betinget af at lovovertrædelsen uden unødigt opphold er anmeldt til politiet, og at skadelidte under en eventuell straffesag mod skadevolderen nedlægger påstand om erstatning. Bestemmelsen i stk. 1 kan fraviges hvis forholdene taler for det. Politiet vejleder skadelidte om retten til at få erstatning efter denne lov.”*⁵²

Et forhold som er anmeldt i løpet av 24 timer etter at den straffbare handling fant sted, anses å være anmeldt uten unødig opphold. Dersom det har vært umulig for skadelidte å sørge for anmeldelse, regnes fristen fra det tidspunkt det var mulig for skadelidte å anmelde. Dersom saken oppklares vil den sene politianmeldelse ikke legges skadelidte til last. I § 10, 2 ledd er det bestemt at erstatning kan ytes i særlige tilfelle selv om forholdet ikke er anmeldt innen fristen. Dette kan typisk være situasjoner der skadelidte feilaktig tror at han ikke har lidt noe tap, eller tror at tapet er bagatellmessig. I disse tilfeller regnes

---

⁴⁹ Ot.prp.nr. 4 (2000-2001), punkt 4, ”Ordnningen i andre nordiske land”

⁵⁰ Mikaelson & Wergens, side 46

⁵¹ Lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser nr. 470 af 1. november 1985 (Offererstatningsloven)

⁵² Offererstatningsloven § 10

fristen etter første ledd fra det tidspunkt som skadelidte ble klar over sin feiltagelse. Videre kan søkers helsetilstand også begrunne unntak fra hovedregelen.⁵³

For personskade gjelder ingen øvre beløpsgrense. Erstatning for tingskade kan derimot ikke overstige 86 000 danske kroner.⁵⁴

5 § 3 tredje ledd

5.1 Hensyn bak anmeldelseskravet

5.1.1 Oppklarings- og bevishensynet

I forarbeidene til loven er det gitt uttrykk for at anmeldelse av forholdet til politiet normalt vil bidra til at saken blir bedre opplyst og at det primært er skadevolderen som skal dekke skadelidtes tap.⁵⁵ Oppklaringshensynet er det første som vi kan hente ut av dette sitatet. Det neste momentet er rettferdighetshensynet, uttrykt ved at skadevolder selv skal ta ansvar for sine handlinger og erstatte den skaden han har forårsaket.

Oppklaringshensynet henger sammen med hensynet til sikring av bevis. For at det best mulig kan bli klarlagt hva som faktisk har hendt, er det av stor betydning at politiet kan få satt i gang etterforskning så raskt som mulig. Det kan blant annet være viktig å få avhørt vitner mens de fortsatt husker det de har iaktatt. Videre er det av interesse å sikre tekniske bevis. Svært ofte er en hurtig anmeldelse en nødvendig forutsetning for at politiet skal ha mulighet til å sikre bevis og oppklare hvem som er den skyldige og dermed ansvarlig for skaden.⁵⁶ For voldsoffererstatningsordningens del, har hensynet selvstendig betydning i

---

⁵³ Mikaelson & Wergens, side 48

⁵⁴ Mikaelson & Wergens, side 47

⁵⁵ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001), punkt 8, ”Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget”

⁵⁶ Schönning, side 67

forhold til opplysning av forvaltningssaken som sådan. Det følger av forvaltingsloven § 17 at forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig. En tidlig anmeldelse kan ha betydning for sakens opplysning, men dette gjelder ikke i alle saker.

Det ideelle er at anmeldelsen finner sted straks, slik at politiet umiddelbart kan sette i verk etterforskning. Det er imidlertid i mange tilfeller vanskelig eller umulig for skadelidte å anmelde straks. Situasjonen kan være den at han er ute av stand til å foreta anmeldelse, han ligger for eksempel på sykehus. Dette er noe av årsaken til at vi har et anmeldelseskrav ”uten unødige opphold”. Det er også ment å gi litt tid til de som ikke har anledning til å anmelde umiddelbart.

5.1.2 Prevensjonshensynet

Et annet hensyn som jeg vil hevde ligger til grunn for anmeldelsesvilkåret er prevensjonshensynet. Det å politianmelde kan virke preventivt i seg selv ved at overgriper frykter straffeforfølgelse og derfor stopper en eventuell forfølgelse. For offeret kan selve anmeldelsen bety en markering på at ansvaret for volden ligger hos overgriper. Dette er særlig aktuelt i saker om vold mot kvinner. Hensynet er ikke nevnt i forarbeidene til loven og jeg antar at prevensjonshensynet har mindre vekt enn hensynet til oppklaring og sikring av bevis.

5.1.3 Regresshensynet

Regresshensynet kan ses på som en del av rettferdighetshensynet på grunn av ordningens subsidiære karakter. Subsidiariteten gjelder i forhold til to ting. Det ene er i forhold til skadevolder og det andre er i forhold til erstatninger fra andre hold, som trygd og forsikringer. Primært skal skadevolder selv erstatte de tap han har forårsaket. Dette følger av voldsoffererstatningsloven § 3 tredje ledd; ”*Dessuten må søkeren ha krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen.*”⁵⁷ Selv om gjerningspersonen ikke gjør opp for seg, vil ordningen fortsatt være subsidiær. Voldsoffererstatningsloven § 9 bestemmer at det ved utmåling av voldsoffererstatning skal

---

⁵⁷ Voldsoffererstatningsloven § 3

gjøres fullt fradrag for lønn under sykdom og liknende ytelser, trygdeytelser og ytelser fra pensjonsordning i arbeidsforhold eller yrke. Videre skal det gjøres fullt fradrag for forsikringsytelser og annen økonomisk støtte som skadelidte er berettiget til som følge av skaden.

Reglene om regress er således et utslag av prinsippet om at voldsoffererstatningsordningen er subsidiær og innebærer at staten trer inn i skadelidtes krav idet utbetaling foretas. Her er det imidlertid begrensninger. For ikke å komme i strid med uskyldspresumpsjonen i internasjonale konvensjoner, anses ikke skadevolder som part i forvaltningssaken. Dette forutsetter at skadevolder ikke blir identifisert i vedtaket. Regress praktiseres derfor kun i de tilfeller der skadevolders straffeskyld er fastslått ved fellende dom, forelegg eller påtaleunntatelse.⁵⁸ Statens ansvar kan derfor ses på som et garantiansvar og det offentlige vil således være interessert i å få brakt på det rene om det kan finnes en skadevolder som kan gjøres ansvarlig for skaden.⁵⁹ På denne måten vil staten ha en berettiget interesse i at saken anmeldes for at man skal kunne svare erstatning.

5.2 § 3 tredje ledd første setning, når anses et forhold for "anmeldt"

5.2.1 Innledning

Spørsmålet om når et forhold anses for anmeldt i lovens forstand har ikke i særlig grad blitt behandlet, verken i forarbeidene til loven eller i høringsnotatet til forslag om endring av loven, ei heller i de påfølgende høringsuttalelser. Likevel er dette en problemstilling som er særlig aktuell i forhold til søknad om voldsoffererstatning. Spørsmål som naturlig reiser seg her, er på hvilken måte en anmeldelse skal foretas, på hvilket tidspunkt man kan si at det foreligger en anmeldelse i lovens forstand og hvem som kan inngi anmeldelse.

---

⁵⁸ Innst. O. nr. 46 (2000-2001), punkt 3.2 "Komiteens merknader"

⁵⁹ Schönning, side 67

5.2.2 Hvem kan anmelde

Etter norsk rett er det i utgangspunktet ingen begrensninger med hensyn til hvem som kan fremsette en politianmeldelse. Når forholdet er anmeldt er det politi og påtalemyndighet som forfølger saken videre.⁶⁰

Av praksis fremkommer det at det ikke er et krav at skadelidte selv anmelder forholdet. Dersom han for eksempel ligger på sykehus, bør han forsøke å få en annen person til å foreta anmeldelsen istedenfor å vente til han kommer ut. Erstatningsnemnda for voldsofre har i forbindelse med sak K67/90 uttalt at det er skadelidtes eget ansvar å sørge for at anmeldelse finner sted. I den nevnte sak trodde skadelidte at sykehuset hadde plikt til å sørge for at forholdet ble anmeldt.⁶¹ Videre må det foreligge en formell anmeldelse. Dermed er det i utgangspunktet ikke tilstrekkelig at politiet er tilkalt og at skadelidte overfor politiet uttrykker at han eller hun vil anmelde forholdet. Dette gjelder også i de tilfeller der straffebudet er underlagt offentlig påtale.

I forbindelse med voldsoffererstatningsordningen er det naturlig å reise problemstillingen rundt anmeldelse av overgrep mot barn. Det er ikke et krav at barn anmelder overgrep før de har nådd myndighetsalder. Det er vergens ansvar å sørge for at overgrep anmeldes. At vergen har et anmeldelsesansvar er problematisk i den forstand at det i enkelte tilfeller kan være vergen, herunder foresatte, eller en person som står vergen nær, som forgriper seg på barnet. Spørsmålet blir da om barnet selv kan inngi anmeldelse. I følge kriminalvakten i Oslo, vil barn som møter opp for å anmelde et straffbart forhold, som hovedregel ikke kunne inngi en formell anmeldelse alene. I utgangspunktet skal vergen være tilstede. I de tilfeller barnet ønsker å anmelde vergen, vil en annen nærstående person til barnet kunne bistå med anmeldelsen. Selv om det ikke foreligger en formell anmeldelse fra barnet, skal politiet sørge for at henvendelsen blir fulgt opp.⁶² I forbindelse med søknad om voldsoffererstatning, kreves det uansett ikke at barnet anmelder straffbare forhold før det

---

⁶⁰ Forskrift om ordning av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen) § 7-1 og § 7-5

⁶¹ Schönning, side 72

⁶² Telefonsamtale med Kriminalvakten i Oslo

har nådd myndighetsalder. Se mer om anmeldelseskravet og unntak for umyndige i punkt 5.4.3.

5.2.3 Politiets egen plikt til å etterforske lovbrudd

Politiet har en egen plikt til å etterforske lovbrudd og de fleste voldshandlinger er underlagt offentlig påtale. Hovedregelen er at straffbare forhold skal etterforskes uten hensyn til hvordan politiet er blitt kjent med forholdet, jf. straffeprosessloven § 224 første ledd.⁶³ For at politiet i det hele tatt skal kunne iverksette etterforskning, er de likevel avhengig av informasjon fra publikum, dette gjelder særlig i forhold til vold i nære relasjoner. Som oftest blir forholdet kjent for politiet gjennom en anmeldelse. Reglene om politiets etterforskningsplikt kan likevel ikke forstås som et påbud om å etterforske alle saker som kan gi grunnlag for mistanke om straffbart forhold. Politiets ressurser er begrenset, og politiet er derfor berettiget til å prioritere etterforskningsressursene på en forsvarlig måte. Fra og med 1999 sender riksadvokaten ut årlige rundskriv der statsadvokatene og politiet pålegges å prioritere visse sakstyper fremfor andre.⁶⁴ I følge rundskrivet til politiet for 2007 er drap og andre alvorlige voldsforbrytelser og alvorlige seksualforbrytelser blant de sakstypene som skal prioriteres.⁶⁵

5.2.4 Når anses et forhold for anmeldt

For å anmelde et forhold må man kontakte nærmeste politistasjon eller lensmannskontor. Anmeldelse kan foretas på alle politi- eller lensmannskontor i Norge. Det er ikke et krav at anmeldelsen foretas på hjemstedet til den som skal anmelde eller på det stedet der overgrepet ble begått.⁶⁶ I en anmeldelse må man beskrive forholdet som anmeldes og undertegne anmeldelsen. Man kan levere såkalt "*forenklet anmeldelse*" ved mindre alvorlige forbrytelser, men for alvorligere forhold, for eksempel at man har blitt utsatt for en voldsforbrytelse, må man i utgangspunktet møte opp på nærmeste politistasjon eller

---

⁶³ Ståle Eskeland, "Strafferett", 2. utgave 2006 (Eskeland) side 155

⁶⁴ Eskeland side 155

⁶⁵ Rundskriv nr. 1 2007 – Rundskriv fra Riksadvokaten vedrørende mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet - 2007

⁶⁶ Telefonsamtale med Kriminalvakten i Oslo

lensmannskontor.⁶⁷ Et forhold anses altså formelt anmeldt når man har møtt opp på nærmeste politistasjon eller lensmannskontor og undertegnet anmeldelsen.

5.2.5 Frostating lagmannsrett, dom av 27. juni 2005

Når det gjelder anmeldelseskravet og på hvilken måte en anmeldelse må være foretatt for å bli ansett som anmeldelse i voldsoffererstatningslovens forstand, ble det ved dom i Frostating Lagmannsrett, referanse nr. LF-2005-9985, foretatt en klargjøring av dette. Den straffbare handlingen og faktum rundt denne, var ikke bestridt. Skadelidte (heretter kalt A) ble utsatt for uprovosert vold 26. mai 2001. Han ble deretter kjørt til sykehus og der ble han liggende i to døgn. Utskrift fra politiets vaktjournal viste at A, etter oppfordring fra sykehuspersonalet, bekreftet at han ønsket gjerningspersonen anmeldt og straffet. Denne oppfordringen resulterte i to telefonsamtaler med politiet og at A og hans samboer ble kontaktet av politiet på sykehuset. Utskriften dokumenterte hva som hadde skjedd, hvordan skaden oppsto, hvem som var vitner og en beskrivelse av gjerningsmannen.

A ble sykmeldt i nærmere ett år etter hendelsen. Tre måneder etter at den straffbare handling fant sted, fikk A tilfeldigvis vite om voldsoffererstatningsordningen gjennom en bekjent. 29. august 2001 oppsøkte han derfor politistasjonen og underskrev en formell anmeldelse med påtalebegjæring.

Både fylkesmannen (som på daværende tidspunkt behandlet søknader om voldsoffererstatning) og nemnda avsto søknaden og viste til at forholdet ikke var anmeldt uten unødig opphold. Nemnda fant heller ikke at det forelå noen særlige forhold i saken som skulle kunne begrunne et unntak fra hovedregelen. Nemnda bygget avgjørelsen på at anmeldelsen skjedde tre måneder etter overfallet og at det var avtalt at A skulle kontakte kriminalvakta mandagen etter overgrepet for å inngi anmeldelse. At A skulle kontakte kriminalvakta kom frem av kriminalvaktas vaktjournal. Nemnda mente således at A hadde fått en særskilt oppfordring til å ta kontakt med politiet igjen.

---

⁶⁷ www.politi.no, tjenester, anmeldelse og klage

A tok ut stevning mot staten til overprøving av nemndas vedtak. A vant frem i tingretten som stadfestet at nemndas vedtak var ugyldig. Staten, ved Erstatningsnemnda for voldsofre, anket så dommen til lagmannsretten. Jeg finner det ikke nødvendig å redegjøre for tingrettens dom for å få frem mitt poeng. Jeg går derfor rett til innholdet av lagmannsrettens avgjørelse.

Stridens kjerne besto i om den straffbare handlingen var å anse som anmeldt eller ikke på det tidspunkt da A var innlagt på sykehus. Nemnda hadde lagt den formelle anmeldelsen til grunn.

Frostatings lagmannsrett kom til at faktagrunnlaget som nemnda hadde bygget sin avgjørelse på var feil. Lagmannsretten bemerket følgende rundt utskriften av vaktjournalen som viste at det var avtalt at A skulle kontakte kriminalvakta for inngivelse av anmeldelse den påfølgende mandag:

”Det er A som har besørget fremskaffet utskriften av vaktjournalen. Det var først da han mottok denne han ble kjent med at det skulle være inngått en slik avtale. Han bestrider at det ble avtalt noe møte på politikammeret den påfølgende mandag. (.....) Hans tilstand og situasjon gjorde det umulig å avtale et møte hos politiet den påfølgende mandag. Protokollatet må eventuelt begrunne et ønske politiet hadde som han ikke var gjort kjent med. Lagmannsretten må legge As versjon til grunn for hva som faktisk har skjedd. Etter dette er lagmannsretten kommet til at det faktiske grunnlaget i saken er av en slik karakter at vilkårene i voldsoffererstatningsloven § 3 tredje ledd første setning er til stede. Erstatningsnemndas vedtak blir på dette grunnlag å oppheve. Tingrettens domsslutning punkt 1 blir følgelig å stadfeste.”⁶⁸ Vedtaket ble kjent ugyldig.

Det riktige faktagrunnlaget var at forholdet ble ansett anmeldt på det tidspunkt A var innlagt på sykehus og det var følgelig det nemnda skulle lagt til grunn.

---

⁶⁸ LF-2005-9985

Dommen viser at nemndas praksis, frem til denne avgjørelsen kom, var for streng. Etter dette er kriteriene for hva som skal til for å anse et forhold anmeldt blitt vesentlig liberalisert og praksis har gjort et langt sprang. Avhandlingen vil vise at regelen fortsatt anses å være under utvikling.

5.2.6 Behovet for informasjon fra myndighetene og politiet

Man kan si at informasjonsbehovet har to sider. For det første er det behov for informasjon om politianmeldelse som et vilkår for erstatning. For det andre er det behov for informasjon om selve voldsoffererstatningsordningen. Jeg vil først se på behovet for informasjon om anmeldelse.

5.2.6.1 Behovet for informasjon om anmeldelse

Mange voldsofre begrunner manglende eller sen anmeldelse med at de ikke har fått informasjon om voldsoffererstatningsordningen og dets vilkår i tide. Den første tiden etter at ordningen med erstatning til voldsofre ble innført, ble manglende kjennskap til ordningen godtatt som plausibel grunn til å unnlate anmeldelse.⁶⁹ Etter hvert som ordningen har blitt mer kjent, har man måttet stramme inn på dette og i dag er det nærmest umulig å bli tilkjent voldsoffererstatning dersom den straffbare handlingen ikke er anmeldt. Det skal dessuten mye til for at man kan få unntak fra hovedregelen dersom man ikke har anmeldt i tide. Det er derfor et paradoks at dette, etter så mange år, fortsatt er et problem og en av de mest benyttede avslagsgrunner. Lovgiver har lagt til grunn at for å få voldsoffererstatning, må den straffbare handlingen blant annet anmeldes uten unødig opphold. Det kan hevdes at myndighetene bør ha en utstrakt plikt til å informere om anmeldelseskravet når det er på det rene at dette er et så avgjørende vilkår. Mye kan tyde på at myndighetene ikke har informert godt nok. Jeg viser her til avgjørelse i LF-2005-9985. Gjennom en bekjent fikk skadelidte tilfeldigvis vite om ordningen tre måneder etter at den straffbare handlingen ble begått. Etter tre måneder er man i utgangspunktet ikke lenger innenfor vilkåret om anmeldelse uten unødig opphold. Når myndigheten har satt

---

⁶⁹ Schönning , side 77

dette som vilkår, bør de også følge opp og sørge for at betimelig informasjon om ordningen og dets vilkår når ut til allmennheten.

5.2.6.2 Behovet for informasjon om voldsoffererstatningsordningen

På den annen side finner vi politiets alminnelige informasjonsplikt som er nedfelt i politiinstruksen § 12-1. Den lyder som følger: ”*Politiet plikter å bistå publikum med veiledning og hjelp så langt tjenesten og omstendighetene ellers tillater dette.*”⁷⁰ Den generelle informasjonsplikten innebærer blant annet at fornærmede, her skadelidte, orienteres om gangen i en straffesak. Ut over dette er det i straffeprosessloven § 236⁷¹ og i påtaleinstruksen § 8-7⁷² inntatt konkrete informasjonsregler. Her fremgår det blant annet at skadelidte skal informeres om adgangen til å søke erstatning gjennom den statlige voldsoffererstatningsordningen.

I praksis viser det seg imidlertid at informasjonsplikten ikke alltid blir overholdt. Flere voldsofre opplyser at politiet ikke har informert om voldsoffererstatningsordningen.⁷³ Det vises igjen til avgjørelsen i LF-2005-9985. Av de fremlagte journaler og utskrifter som det er referert til i dommen, fremkommer det ikke opplysninger som tilsier at politiet informerte skadelidte om voldsoffererstatningsordningen. I de tilfeller politiet er raskt på stedet eller der skadelidte tviler på om han skal inngi anmeldelse, vil politiets informasjon om ordningen kunne være avgjørende for skadelidte. Normalt vil det likevel være for sent fordi politiet ikke kan informere om erstatningsordningen og dets vilkår før den straffbare handlingen anmeldes.

Etter dette kan man spørre seg hvorfor risikoen for ikke ha anmeldt i tide ligger hos skadelidte til tross for at skadelidte er i god tro. En ting er at skadelidte *ikke vil anmelde*, en annen ting er at skadelidte *ikke vet om at rask anmeldelse* kreves for at erstatning skal

---

⁷⁰ Alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 22. juni 1990 (politiinstruksen) § 12-1

⁷¹ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

⁷² Forskrift 28. juni 1985 om ordning av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen)

⁷³ Erfaring fra egen saksbehandling hos Juridisk rådgivning for kvinner, 2006-2007

kunne innvilges. Dette fører til en urimelig forskjellsbehandling for de som tilfeldigvis har kunnskap og for de som tilfeldigvis ikke har det.

5.3 § 3 tredje ledd første setning; begrepet "uten unødig opphold"

Begrepet "*uten unødig opphold*" i voldsoffererstatningsloven § 3, innebærer at forholdet bør anmeldes innen fire til fem dager etter at den straffbare handling fant sted.⁷⁴

Anmeldelser inngitt seks til åtte dager etter at voldsepisoden fant sted, ligger i grenseland for hva som kan aksepteres.⁷⁵ Det skal alltid foretas en konkret vurdering i den enkelte sak,⁷⁶ men bestemmelsen håndheves strengt. Imidlertid ser det nå ut til at nemnda er på vei til å forskuttere den kommende lovendringen og tilpasse seg anmeldelsesvilkåret slik det vil fremstå etter endringen. I den nyeste avgjørelsen som gjelder tidskravet, ble anmeldelse foretatt 23 dager etter at den straffbare handlingen fant sted. Nemnda godtok dette som uten unødig opphold.⁷⁷

5.3.1 Endring av tidskravet i § 3 tredje ledd første setning

Forslaget til ny lovtekst i § 3 tredje ledd første setning lyder slik:

*"Erstatning ytes bare når den straffbare handlingen er anmeldt til politiet."*⁷⁸

Det første spørsmålet som reiser seg er om det foreligger et reelt behov for endring. Behovet for anmeldelse i forbindelse med søknad om voldsoffererstatning begrunnes hovedsakelig ut i fra bevis- og oppklaringshensyn. Selv om tidskravet blir fjernet, vil bevis- og oppklaringshensynet, i voldsoffererstatningslovens forstand, fortsatt være ivaretatt gjennom § 3 fjerde ledd som stiller krav om klar sannsynlighetsovervekt for at en straffbar handling har funnet sted. Som nevnt ovenfor spiller tilfeldighetene en vesentlig rolle med

---

⁷⁴ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001) punkt 3.5 "Anmeldelse til politiet"

⁷⁵ Seminar KfV

⁷⁶ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001) punkt 3.5 "Anmeldelse til politiet"

⁷⁷ ENV-2006-02757 (fortsatt ikke publisert på lovdata, tilsendt fra justissekretariatene per mail)

⁷⁸ Ot.prp. nr. 10 (2007-2008), "Forslag til lov om endringer i voldsoffererstatningsloven"

hensyn til om skadelidte har kunnskap om ordningen eller ikke. Dette fører til urimelig forskjellsbehandling og det kan ikke ha vært lovgivers mening.

Videre kan det påpekes at tidskravet etter gjeldende praksis allerede er undergravet ved at det ikke kreves at barn anmelder før de når myndighetsalder. Hensikten til sikring av bevis og oppklaring av saken vil således ikke være aktuell for disse tilfellene. Det synes således klart at det foreligger et behov for endring av lovteksten.

Det neste spørsmålet er hvilken betydning lovendringen vil få i praksis for de søkere som ikke går til det skritt å anmelde den straffbare handlingen. Slik det er i dag risikerer man avslag, selv om det foreligger klar sannsynlighetsovervekt, dersom man anmelder for sent. Etter en endring vil vurderingstema måtte bli om det foreligger særlige grunner til at anmeldelse ikke er inngitt og om dette kan begrunne unntak. Av praksis fremgår det at de aller fleste søknader, der anmeldelse ikke er inngitt, blir avslått. I høringsuttalelsen fra KfV uttrykkes det bekymring for at de fremtidige søknadene vil være for dårlig dokumentert på grunn av manglende etterforskning.⁷⁹ Hvordan anmeldelsesvilkåret bør praktiseres i fremtiden, sies det ikke noe om og det kan tolkes som at adgangen til å få unntak fra hovedregelen om anmeldelse, fortsatt vil være snever.

I den nylig publiserte odelstingsproposisjonen, legges det imidlertid opp til en mer liberal praktisering av anmeldelseskravet.⁸⁰ Jeg vil komme tilbake til dette på slutten av avhandlingen.

---

⁷⁹ Høringsuttalelse fra KfV, punkt 2.1 "Liberalisering av anmeldelsesfristen"

⁸⁰ Ot.prp. nr. 10 (2007-2008), punkt 3.7 "Bør det være et vilkår at forholdet som hovedregel må være anmeldt?"

5.4 § 3 tredje ledd siste setning – unntak for ”særlige tilfeller”

5.4.1 Innledning

Det følger av § 3 tredje ledd siste setning at erstatning i særlige tilfelle kan ytes selv om vilkåret om anmeldelse uten unødig opphold ikke er oppfylt. Unntaket omfatter både det forhold at den straffbare handling er anmeldt unødig sent og at den ikke er anmeldt. Unntaket omfatter også det at en anmeldelse er tilbakekalt og/eller at skadelidte ikke har begjært sitt erstatningskrav medtatt i straffesaken. Ved familievold og ellers hvor skadelidte står i et avhengighetsforhold til skadevolder, typisk ved seksuelle overgrep mot mindreårige, har Erstatningsnemnda vært liberal med hensyn til å godta sene anmeldelser.⁸¹

I de tilfeller det er tvil om en straffbar handling er anmeldt uten unødig opphold, skal det alltid foretas en konkret vurdering av om det foreligger særlige grunner som kan gi grunnlag for unntak fra anmeldelseskravet. I praksis har det utviklet seg noen typetilfeller der unntaket kan få anvendelse. Disse vil bli gjennomgått i det følgende.

5.4.2 Unntak ved straffedom og frifinnelse for straff

Dersom skadevolder blir dømt for den straffbare handlingen stiller man seg liberal til anmeldelseskravet. Her spiller det ingen praktisk rolle at anmeldelsen kommer for sent. Det er i slike saker vanlig å si at den omstendighet at skadevolderen er dømt, er et ”*særlig tilfelle*”. Skadelidte bør ikke nektes erstatning av formelle grunner.⁸²

5.4.2.1 Eksempel fra praksis

I ENV-2004-1060 ble oppgitt skadevolder frifunnet av tingretten og søker ble ikke gitt medhold i sitt erstatningskrav ved tingrettens behandling av saken. Det ble senere søkt om voldsoffererstatning, men KfV avslo søknaden da forholdet ble ansett anmeldt for sent og det ble dessuten ikke ansett godtgjort med klar sannsynlighetsovervekt at søker hadde vært

---

⁸¹ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001), punkt 3.5 ”Anmeldelse til politiet”

⁸² Schönning side 68 og 69

utsatt for en straffbar handling. Avgjørelsen ble påklaget til Erstatningsnemnda som bemerket følgende angående anmeldelsesvilkåret: ”Anmeldelse ble inngitt 20. september 2001. Saken ble etterforsket, og det ble reist tiltale mot oppgitt skadevolder. Det har vært sikker praksis at anmeldelseskravet anses oppfylt dersom oppgitt skadevolder blir dømt for forholdet. Nemnda finner grunn til å behandle en frifinnende dom på samme måte.”⁸³

Uttalelsen kan tolkes dit hen at søkere får unntak fra anmeldelsesvilkåret også i de tilfeller skadevolder er frifunnet. Årsaken til at ovennevnte søker fikk unntak, må være at hensynet bak anmeldelsesvilkåret likevel var oppfylt gjennom det faktum at påtalemyndigheten hadde etterforsket saken og tatt ut tiltale. Saken var således godt nok opplyst til å kunne ta stilling til om øvrige vilkår for voldsoffererstatning var tilstede. Imidlertid har det i en senere sak vist seg at det ikke er noe automatikk i dette. I sak ENV-2005-883 ble oppgitt skadevolder frifunnet ved tingrettens dom. Aktoratet frafalt saken på grunn av bevisets stilling, og dermed ble tiltalte frifunnet. Nemnda bemerker i sin avgjørelse at det kan se ut som om den sene anmeldelsen har hatt vesentlig betydning for bevisets stilling i saken. Deretter kommer nemnda med følgende uttalelse: ”De legislative hensyn bak kravet til hurtig anmeldelse er dermed ikke oppfylt. Nemnda anser derfor at x tingretts frifinnende dom av 30.04.05 ikke danner grunnlag for å fravike vilkåret om at forholdet må anmeldes uten unødig opphold.”⁸⁴

Etter dette kan det se ut som om unntak fra anmeldelsesvilkåret ikke kan innvilges i de tilfeller en sak frafalles på grunn av bevisets stilling. Jeg stiller spørsmål ved nemndas lovanvendelse og tidligere uttalelser. Selv om en straffesak frafalles på grunn av bevisets stilling, er det ikke dermed sagt at beviskravet i voldsoffererstatningsloven ikke er oppfylt. Videre burde det være et mål å tilstrebe en ensartet og forutsigbar praksis hva gjelder anmeldelsesvilkåret og uttalelsen i ENV-2004-1060 legger opp til en slik forståelse. Det er kanskje derfor Justisdepartementet kommer med følgende uttalelse i den nylig publiserte

---

⁸³ ENV-2004-1060

⁸⁴ ENV-2005-883

odelstingsproposisjonen angående endring av § 3:

”Departementet mener at en frifinnende dom bør kunne gi grunn til unntak for kravet til anmeldelse, slik at erstatning kan ytes dersom det er klart sannsynliggjort at skadelidte har vært utsatt for en straffbar voldshandling og de øvrige vilkår for voldsoffererstatning er tilstede.”⁸⁵

5.4.3 Unntak for umyndige

Det at fornærmede er umyndig på det tidspunkt den straffbare handling blir begått, begrunner unntak fra hovedregelen om rask anmeldelse. Praksis har vist at sene anmeldelser godtas, men etter at fornærmede har blitt myndig kreves det at anmeldelsen skjer relativt raskt. Hva som er relativt raskt vil måtte bero på en konkret vurdering i den enkelte sak og praksis varierer. I ENV-2003-179 uttaler nemnda følgende om temaet: *”Før et barn er 18 år er det vergens ansvar å anmelde straffbare forhold overfor barnet. Barnet skal ikke lide for at vergen ikke har anmeldt forholdet. Spørsmålet er hvor lenge man kan vente etter at barnet har fylt 18 år.”⁸⁶*

Jeg vil nedenfor kort beskrive tre ulike situasjoner der alle søkere var umyndige på det tidspunkt de straffbare handlingene ble begått. Deretter vil jeg kommentere de tre avgjørelsene i sammenheng.

ENV-2005-482

I ovennevnte sak ble den straffbare handlingen anmeldt av søker tre år etter at hun ble myndig. Nemnda viste til at saken gjaldt anførte seksuelle overgrep mot en mindreårig fra en nærstående slektning. Nemnda kom deretter med følgende uttalelse: *”Det er i en rekke saker gjort unntak fra anmeldelseskravet selv om det har gått noen år fra søker ble myndig*

---

⁸⁵ Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) punkt 3.8 ”Bør frifinnende dom anses som et særlig tilfelle?”

⁸⁶ ENV-2003-179

til saken ble anmeldt. Nemnda finner ikke at søker i denne saken har ventet for lenge med å anmelde forholdet.”⁸⁷

ENV-2005-2526

Også i dette tilfellet kom anmeldelsen tre år etter at søker ble myndig. Nemnda mente at dette var en for lang periode til at det skulle kunne gjøres unntak fra § 3 tredje ledd. Ved vurderingen ble det lagt vekt på at søker og de oppgitte skadevoldere ikke stod i noe avhengighetsforhold.

ENV-2006-1847

Her ble anmeldelse foretatt fire år etter at søker ble myndig. Nemnda var av den oppfatning at søker hadde hatt en oppfordring til å anmelde forholdet på et langt tidligere tidspunkt. Ved vurderingen ble det sett hen til at oppgitt skadevolder ikke var en person som søker hadde kontakt med verken før eller etter antatte overgrep. Til slutt kom nemnda med følgende uttalelse: *”Søkers behov for å bearbeide traumet kan tilsi at det gjøres unntak også i slike situasjoner, men når det likevel går så lenge som fire år etter at søker har nådd myndighetsalder før forholdet anmeldes, finner nemnda ikke å kunne gjøre unntak fra hovedregelen.”⁸⁸*

5.4.3.1 Oppsummering av unntaksregelen for umyndige

Etter dette ser vi at praksis varierer og at tilfeldighetene kan være avgjørende for om erstatning tilkjennes eller ikke. I ett tilfelle var tre års forsinkelse akseptabelt, i det neste uakseptabelt. Ikke i noen av ovennevnte avgjørelser grunngir nemnda hvorfor det ene var et særlig tilfelle som dannet grunnlag for unntak, mens det andre ikke var det. Jeg finner derfor grunn til å stille spørsmål ved erstatningsnemndas lovanvendelse.

Det bemerkes imidlertid at nemnda i de to avslagene berører temaet avhengighetsforhold ved at det kort konstanteres at noen slike forhold ikke er tilstede. I sak ENV-2005-482

---

⁸⁷ ENV-2005-482

⁸⁸ ENV-2006-1847

bemerket det at skadevolder er nærstående, men om skadelidte stod i et avhengighetsforhold til denne, vites ikke. For utenforstående blir resultatet at dersom du anmelder innen tre år etter at du har nådd myndighetsalder så er det tidsnok såfremt overgrepet er begått av en nærstående.

Jeg finner også grunn til å stille spørsmål ved en uttalelse nemnda kom med i sak ENV-2003-179. For å få frem poenget vil jeg gjengi noe av uttalelsen: *”Nemnda har etter voldsoffererstatningsforskriften § 5 ført en forholdsvis liberal praksis når det gjelder å gjøre unntak fra kravet om anmeldelse uten unødig opphold i saker om seksuelle overgrep mot mindreårige. Denne praksisen er veiledende også for tolkningen av loven § 3.”*⁸⁹ I nevnte avgjørelse får søker unntak fra anmeldelseskravet selv om skadevolder ikke ble karakterisert som nærstående. (Skadevolder var samboer med skadelidtes nabo.) Søker anmeldte forholdet 2 år etter at hun ble myndig.

Etter mitt skjønn kan denne uensartede praksisen føre til usaklig forskjellsbehandling. Bestemmelsens formål vil i alle de ovennevnte tilfellene dessuten ikke kunne ivaretas. Hensynet til sikring av bevis og oppklaring av saken er ikke lenger tilstede. Dette, i tillegg til prinsippet om likebehandling, taler for en endring av lovteksten slik departementet nå har foreslått.

5.4.3.2 På hvilket tidspunkt begynner fristen å løpe?

Ovennevnte gjennomgang viser at så snart skadelidte er myndig, begynner anmeldelsesfristen å løpe, det finnes imidlertid unntak. I den senere tid har det vist seg at såkalte *”flashback”* saker kan falle inn under unntaket for særlige tilfeller. I disse sakene begynner tidsfristen å løpe idet skadelidte forstår eller burde ha forstått, hva han har vært utsatt for. *”Flashback”* karakteriseres ved at man får *”bilder i hodet”* av hva som har skjedd tidligere i livet. En annen betegnelse for dette er fortrenning.⁹⁰

---

⁸⁹ ENV-2003-179

⁹⁰ Seminar KfV

I ENV-2005-1861 ble de anførte overgrep anmeldt hele 29 år etter at de fant sted og 22 år etter at søker var blitt myndig. Forholdet ble anmeldt i 2004. Søker fikk unntak fra hovedregelen om rask anmeldelse. I drøftelsen som gjaldt anmeldelsesvilkåret kom nemnda frem til at det forelå en særlig grunn som gjorde det berettiget å fravike hovedregelen. Videre ble det sagt at det ved vurderingen var lagt vekt på den nære familierelasjonen mellom oppgitt skadevolder og søker. Utover den nære familierelasjonen er det ikke oppgitt hva som for øvrig ble ansett som en særlig grunn i denne saken. I den del av vedtaket der det drøftes om skadelidte har fått en personskade som følge av en straffbar handling, fremkommer det at søker allerede i 1994 overfor behandlingspersonell hadde gitt uttrykk for å ha vært utsatt for overgrep. Likevel skal hun først i 2001 ha blitt fullt bevisst overgrepene. I vedtaket er følgende uttalelse fra psykolog x gjengitt: *”I følge pasienten og hennes polikliniske terapeut dukker det stadig opp nye minner om overgrep. Disse starter gjerne som flashback i en eller annen dagligdags situasjon hvor hun får assosiasjon til tidligere overgrepssituasjoner.”*⁹¹

Avgjørelsen kan tolkes dit hen at kombinasjonen av fortregelse av hendelsen og det at skadevolder var nærstående, dannet grunnlag for unntak fra hovedregelen om rask anmeldelse.

I ENV-2006-1694 ble forholdet anmeldt 20 år etter at søker ble myndig. Her fant Nemnda at 20 år var for lenge til at det kunne danne grunnlag for unntak og bemerket følgende: *”Det vises til at det på tross av søkerens opplysninger om at hun har forsøkt å fortrenge hendelsen, fremgår av hennes egen forklaring til politiet at bilder av hendelsen likevel har plaget henne.”*⁹² Nemnda la således til grunn at søker hadde vært bevisst det anførte overgrep på et tidligere tidspunkt. Videre poengterte nemnda at de ikke fant at det forelå et slikt nært avhengighetsforhold mellom oppgitt skadevolder og skadelidte som i noen tilfeller kan begrunne unntak etter § 3 tredje ledd.

---

⁹¹ ENV-2005-1861

⁹² ENV-2006-1694

I ENV-2006-1836 ble forholdet anmeldt 15 år etter at søker ble myndig. Her fant nemnda grunn til å gjøre unntak og bemerket følgende: ”*Det vises til at saken gjelder seksuelle overgrep mot en mindreårig fra en svært nær slektning. Det vises også til at søker i mange år forsøkte å fortrenge overgrepet.*”⁹³

Etter dette kan det se ut som om unntak fra anmeldelsesvilkåret i ”*fortrenghetsaker*” forutsetter at skadevolder er nærstående. Jeg finner grunn til å stille spørsmål ved hvorfor nemnda har lagt opp til denne praksisen. Hvorfor anses det mer legitimt å fortrenge hendelsen når det er en nærstående som har begått overgrepet?

En forklaring kan være at nemnda har ansett at det i sak ENV-2006-1694 uansett ikke forelå klar sannsynlighetsovervekt for at den straffbare handlingen hadde funnet sted, og at det var enklere å avvise saken med grunnlag i anmeldelsesvilkåret. Imidlertid blir det spekulasjon, for vedtaket drøfter kun anmeldelsesvilkåret og rører ikke ved beviskravet.

Etter dette ser vi at det er vanskelig å gi et generelt svar på når fristen begynner å løpe. Som hovedregel begynner fristen å løpe i det skadelidte fyller 18 år. I enkelte tilfeller begynner fristen å løpe i det skadelidte forstår, eller burde ha forstått, hva han har vært utsatt for. Sistnevnte krever imidlertid grundig dokumentasjon og utredning av skadelidtes psykiske helse. Deretter er det ulike omstendigheter som kan spille inn ved vurderingen av om unntaket for særlige tilfeller kan få anvendelse. Momenter av betydning her er helse og avhengighetsforhold. I tillegg kan det for skadelidte være av vesentlig betydning å kunne fremlegge en spesialisterklæring som støtter opp under skadelidtes påstand.

Særlig i saker der skadelidte har vært utsatt for overgrep i barndommen, og anmelder i lang tid etter at han har nådd myndighetsalder, ser vi at nemndas begrunnelser er forholdsvis knappe og det kan være vanskelig å si med sikkerhet hva som har vært avgjørende for utfallet av saken. Nettopp derfor kan man også sitte igjen med det inntrykk at nemnda fører en til dels springende praksis.

---

⁹³ ENV-2006-1836

5.4.4 Unntak ved særlig avhengighetsforhold til skadevolder

Det følger av ovennevnte gjennomgang at et avhengighetsforhold til skadevolder er ett av flere moment av betydning ved vurderingen av anmeldelseskravet. Avhengighetsforhold kan imidlertid også utgjøre et selvstendig grunnlag til unntak fra hovedregelen om anmeldelse. Også andre lignende personlige forhold kan begrunne unntak. Til grunn for denne praksisen ligger reelle hensyn. Det kan være vanskelig å anmelde en nærstående person. Det er dessuten presisert i forarbeidene at et særlig avhengighetsforhold kan begrunne unntak fra hovedregelen. Typisk for dette er seksuelle overgrep mot mindreårige.⁹⁴ Hva som for øvrig menes med avhengighetsforhold og andre lignende personlige forhold, må bero på en konkret vurdering av det enkelte tilfelle og vil ikke bli behandlet ytterligere her. I ENV-2006-2651 uttales det at det i all hovedsak dreier seg om overgrep fra foreldre, besteforeldre eller søsken.⁹⁵ Normalt anses også ektefeller og samboere å stå i et avhengighetsforhold til hverandre så lenge de bor sammen.⁹⁶

Avhengighetsvurderingen vil være sentral også etter at tidskravet eventuelt endres. I et flertall av de saker som i dag ikke anmeldes, er den manglende anmeldelsen begrunnet med et avhengighetsforhold mellom skadevolder og skadelidte. Jeg vil derfor gå noe dypere inn i problematikken rundt dette tema.

Et sentralt moment som går igjen ved vurderingen av om et avhengighetsforhold kan begrunne unntak fra anmeldelsesvilkåret, er hvor lang tid det har gått fra avhengighetsforholdet opphørte. Videre kan det være av betydning hvorvidt skadevolder er død.

Utgangspunktet er at anmeldelse må inngis uten unødig opphold etter at avhengighetsforholdet er opphørt. Selve skjæringstidspunktet i avhengighetsforholdet blir således sentralt i vurderingen. I ENV-2006-1561 uttaler nemnda følgende: ”*Et eksempel*

---

⁹⁴ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001), punkt 3.5 ”Anmeldelse til politiet”

⁹⁵ ENV-2006-2651

⁹⁶ Seminar KfV

hvor nemnda har gjort unntak, er tilfelle der søkeren har hatt et særlig avhengighetsforhold til den oppgitte skadevolderen og derfor ikke har anmeldt forholdet uten unødig opphold. Dersom søkeren i disse tilfellene heller ikke etter at avhengighetsforholdet er opphørt har anmeldt den straffbare handlingen, gjøres svært sjelden unntak. Et eksempel på at det likevel kan gjøres unntak, er dersom skadevolderen dør relativt raskt etter at avhengighetsforholdet opphørte. I et slikt tilfelle vil en anmeldelse uansett være hensiktsløs.”⁹⁷

5.4.4.1 Avhengighetsvurderingen der skadevolder er død

Dersom skadevolder er død, vil tidspunktet for dødsfallet kunne ha avgjørende betydning for skadelidte. I sak ENV-2005-303 a og b ble søker utsatt for overgrep da hun var mindreårig av to forskjellige skadevoldere som begge var nærstående til søker. Skadelidte er den samme både i sak a og b. Nemnda fant grunn til å behandle søknaden hennes som to saker. Forholdene ble ikke anmeldt. Skadelidte oppga at hun begynte å huske overgrepene først da hun var 25 år. I sak b) konfronterte hun skadevolder med overgrepene hun mente han hadde gjort mot henne. Konfrontasjonen fant sted da søker var ca 25 år. Skadevolder benektet forholdene. Skadevolder døde da skadelidte var 30 år. I denne saken var nemnda av den oppfatning at søker hadde en sterk oppfordring til å inngi anmeldelse på tidspunktet for konfrontasjonen med skadevolder. På denne bakgrunn fikk søker avslag på erstatning begrunnet med at anmeldelse ikke var inngitt.⁹⁸

I sak a) døde skadevolder da søker var 13 år gammel. I denne avgjørelsen la nemnda til grunn at søker først begynte å huske overgrepene da hun var 25 år (som i sak b) og at oppgitt skadevolder døde da søker var 13 år gammel. Dette begrunnet unntak fra hovedregelen om anmeldelse og søker fikk innvilget erstatning.⁹⁹ Søker fikk i dette tilfellet unntak fra hovedregelen fordi hun ikke var myndig på det tidspunkt skadevolder døde, og da ville hun uansett fått unntak fra anmeldelsesvilkåret.

---

⁹⁷ ENV-2006-1561

⁹⁸ ENV-2005-303b

⁹⁹ ENV-2005-303a

Resultatet av denne praksisen er at dersom skadevolder dør relativt raskt etter at avhengighetsforholdet er opphørt, godtar nemnda at forholdet ikke er anmeldt, forutsatt at søker ikke var myndig på tidspunktet for dødsfallet. Motsatt resultat får vi i de saker der skadevolder dør lenge etter at avhengighetsforholdet opphørte og etter at søker er blitt myndig. I disse tilfellene burde skadelidte anmeldt den straffbare handlingen uten unødig opphold etter at avhengighetsforholdet opphørte og/eller etter at søker var blitt myndig eller etter at søker ble klar over hendelsene.

Om nemnda viderefører dens praksis med hensyn til anmeldelse i de tilfeller skadevolder er død, gjenstår å se og Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) er taus på området. Slik jeg ser det bør en eventuell endring av loven føre til at det blir gjort unntak fra anmeldelsesvilkåret i alle de tilfeller der skadevolder er død. Dette bør praktiseres uavhengig av på hvilket tidspunkt avhengighetsforholdet opphørte og uavhengig av på hvilket tidspunkt skadevolder døde. Å anmelde en død person er uansett hensiktsløst og når tidskravet forsvinner vil argumentet om at skadelidte burde anmeldt på et tidligere tidspunkt bli vanskelig å forsvare. Beviskravet vil i alle tilfelle være ivaretatt gjennom vilkåret om klar sannsynlighetsovervekt i § 3 fjerde ledd.

5.4.5 Unntak der skadelidte ikke er klar over skadevirkningene

En annen grunn til unnlatt eller forsinket anmeldelse kan være at skadelidte til å begynne med ikke har vært klar over skadevirkningene. Man kan ha trodd at det hele bare var en bagatell som man ikke ville bry politiet med. Dette har blitt godkjent som særlig tilfelle i noen saker. I sak 76/80 fikk skadelidte tilkjent erstatning til tross for at forholdet ikke ble anmeldt før 1 ½ måned etterpå. Årsaken var at han ikke hadde vært klar over skaden før dette tidspunkt.¹⁰⁰ Avgjørelsen kan ses på som et utslag av reelle hensyn. Det ville være urimelig å kreve anmeldelse så lenge skadelidte ikke vet at han faktisk er blitt skadet.

---

¹⁰⁰ Schönning side 78

5.4.6 Unntak på grunn av det forvaltningsmessige forbudet mot usaklig forskjellsbehandling

Tolkningen av unntaket for særlige tilfeller i § 3 tredje ledd, er spesielt interessant med hensyn til det forvaltningsmessige forbudet mot usaklig forskjellsbehandling. Er det riktig å avslå en av to ellers helt like søknader fordi den ene saken ikke er anmeldt, eller ikke er anmeldt i tide?

Gjennom praksis i nemnda viser det seg at det kan gjøres unntak fra anmeldelsesvilkåret i såkalte ”*tvillingsaker*.”¹⁰¹ Tvillingsaker kjennetegnes ved at en sak som kommer etter en annen har store likhetstrekk med den foregående, og på grunn av faren for usaklig forskjellsbehandling, må disse sakene behandles likt. Praksisen er i utvikling og det er vanskelig å si hvor langt man kan gå i å karakterisere ulike søknader som ”*tvillingsaker*”. For å belyse dette vil jeg i det følgende redegjøre for et par avgjørelser i nemnda:

ENV-2005-472 – Forholdet anmeldt for sent

I følgende sak ble den straffbare handlingen anmeldt 14 år etter at den fant sted og vilkåret om hurtig anmeldelse var ikke oppfylt. Nemnda fant heller ikke at det forelå særlige grunner som gjorde det berettiget å fravike hovedregelen. Deretter kom nemnda med følgende uttalelse: ”*Imidlertid foreligger det ti andre tilfeller der oppgitt skadevolder er den samme, og overgrepene er tilsvarende. Alle er innvilget voldsoffererstatning. (....) Imidlertid må man etter rettspraksis foreta en forvaltningsmessig vurdering om det i dette tilfellet vil virke sterkt urimelig eller urettferdig å forskjellsbehandle søkeren i forhold til de andre som er tilkjent voldsoffererstatning. Nemnda finner at et avslag i denne saken vil føre til et sterkt urimelig resultat grunnet forskjellsbehandling. Nemnda finner det naturlig å se saken i sammenheng med de øvrige sakene, og ser hen til at de er tilsvarende hva angår de påståtte overgrepene og tidsforløpet mellom disse og anmeldelsene*”¹⁰² Søker fikk unntak fra anmeldelsesvilkåret.

---

¹⁰¹ Seminar med KfV

¹⁰² ENV2005-472

ENV-2006-1111 – Forholdet er ikke anmeldt

I denne saken hadde nemnda tidligere gjort unntak fra anmeldelsesvilkåret i forhold til søkers bror. Det ble vist til at søkeren i den angjeldende saken hadde forsøkt å anmelde forholdet til politiet, men at han var blitt avvist under henvisning til at forholdet åpenbart var strafferettslig foreldet. De anførte overgrepene var knyttet til samme oppgitte skadevolder. Nemnda la til grunn at dersom søker anmeldte nå, ville hun sannsynligvis bli møtt med det samme som hennes bror. Nemnda fant på denne bakgrunn at det forelå et særlig tilfelle som gjorde det berettiget å fravike hovedregelen, jf. § 3 tredje ledd siste setning.¹⁰³

Etter dette kan man stille spørsmålet om hva som skal til for å få unntak fra anmeldelsesvilkåret begrunnet i likhetsprinsippet. Må man være i familie eller utsatt for samme skadevolder for at anmeldelsesvilkåret blir tolket ut i fra prinsipper om likebehandling? Burde ikke prinsippet om likebehandling også gjelde i alle andre saker?

5.4.7 Unntak – søkers helsetilstand og politiet på stedet

Politiet på stedet I

I saker der politiet er raskt på åstedet og skriver rapport om hendelsen, har praksisen for å få unntak fra hovedregelen blitt noe mer liberal. Det vises her til avgjørelse med referanse nummer ENV-2004-288. Anmeldelse i denne saken ble foretatt tolv dager etter at den straffbare handlingen hadde funnet sted. Nemnda bemerket at det etter praksis har vært stilt krav om at anmeldelse inngis selv om søker ligger på sykehus. Det fremgikk imidlertid av journaler, at søkers tilstand i perioden var særlig alvorlig med innslag av bevisstløshet. Videre uttalte nemnda at det normalt foreligger en oppfordring til å anmelde forholdet umiddelbart etter utskrivelse. Imidlertid ble det lagt vekt på at søker også etter sykehusoppholdet var sterkt plaget blant annet av intens hodepine, og at politiet hadde vært på stedet den aktuelle kvelden. Nemnda kom til at det forelå et særlig tilfelle som begrunnet unntak fra hovedregelen om anmeldelse uten unødig opphold.

---

¹⁰³ ENV-2006-1111

Etter dette ser vi at søkers helsetilstand sett sammen med det faktum at politiet var på stedet, etter omstendighetene kan bli tillagt avgjørende vekt ved vurderingen av om unntaket kan få anvendelse.

Politiet på stedet II

I ENV-2006-1589 ble den straffbare handlingen anmeldt etter 6 måneder. Nemnda fant at det forelå særlige grunner som gjorde det berettiget å fravike hovedregelen jf. § 3 tredje ledd siste setning. Det ble vist til at søker samme dag var i kontakt med politiet på sykehuset, men at han på grunn av språkproblemer ikke forstod at han ikke fikk anmeldt forholdet på dette tidspunktet. Videre ble det lagt vekt på at søker også etter dette var i kontakt med politiet for å høre hvordan saken lå an, uten at han forstod at forholdet ikke var anmeldt.¹⁰⁴

Vi ser her at søkers tro og forståelse også kan få betydning ved siden helsesituasjonen og det at politiet har vært inne i bildet på et tidlig tidspunkt. Avgjørelsen kan også ses på som et utslag av avgjørelsen i LF-2005-9985, drøftet i punkt 5.2.5.

5.4.8 Unntak i tilståelsessaker

Dersom skadevolder tilstår den straffbare handlingen vil tilståelsen normalt danne grunnlag for unntak. I ENV-2004-179 ble forholdet anmeldt over to år etter at den straffbare handlingen ble begått. Skadevolder hadde imidlertid innrømmet forholdet i avhør med politiet og dessuten betalt medisinske utgifter til skadelidte. Nemnda fant at dette var tilstrekkelig til å kunne gjøre unntak fra hovedreglen.

Etter dette kan regelen forstås slik at dersom formålet bak anmeldelsesvilkåret er oppfylt, så vil en straffbar handling kunne bli ansett som anmeldt i voldsoffererstatningslovens forstand, eller man vil kunne få unntak fra tidskravet. Likevel er det viktig å påpeke at dette ikke gjelder for alle søkere. Det vil bare gjelde i de tilfeller der anmeldelsen kommer

---

¹⁰⁴ ENV-2006-1589

relativt hurtig, men likevel for sent til å falle inn under ”uten unødig opphold”, og i de tilfeller der det er tvil om en anmeldelse er inngitt. I de sakene der anmeldelsen kommer etter mange år, er det, som vist ovenfor, andre momenter som kan ha avgjørende betydning for søker.

5.5 § 3 tredje ledd – saker hvor det som utgangspunkt ikke gjøres unntak

5.5.1 Voldtekt av voksne

Dersom voksne utsettes for voldtekt er det svært sjelden det gjøres unntak fra vilkåret om anmeldelse. Årsaken til dette er at voldtektssaker kan være vanskelige å bevise og det er derfor meget viktig å få satt i gang etterforskning raskt. For å kunne gjøre det, må den straffbare handlingen anmeldes så snart som mulig. I sak ENV-2003-285 hadde søker anmeldt 10 dager etter at den straffbare handlingen fant sted. Nemnda fant ikke at dette var uten unødig opphold og la ikke vekt på at søker hadde vært i kontakt med politiet på et tidligere tidspunkt. Det var den formelle anmeldelsen som ble lagt til grunn i vurderingen.

¹⁰⁵

Det finnes likevel tilfeller der det gjøres unntak. I ENV-2006-1828 ble anmeldelse inngitt 24 dager etter at den straffbare handlingen fant sted. Her ble søkers helsesituasjon ansett å være av en slik art at den dannet grunnlag for unntak fra vilkåret om rask anmeldelse. Det ble lagt avgjørende vekt på en spesialisterklæring som konkluderte med at søkers reaksjoner var forenlig med symptomer på posttraumatisk stresslidelse.¹⁰⁶

Igjen ser vi at søkers helsesituasjon kan danne grunnlag for unntak. For søkere som har vært utsatt for overgrep kan en spesialisterklæring som underbygger søkers påstand være av avgjørende betydning, ikke bare i forhold til beviskravet, men også i forhold til anmeldelsesvilkåret.

---

¹⁰⁵ ENV-2003-285

¹⁰⁶ ENV-2006-1828

5.5.2 Primitiv vold/vold på byen

Nemndas praksis viser at anmeldelsesvilkåret praktiseres strengt når det gjelder såkalt primitiv vold. I ENV-2004-82 ble den angivelige voldsepisoden anmeldt to måneder etter at den skulle ha funnet sted. Søker begrunnet den sene anmeldelsen med at han hadde vært innlagt på sykehus uten mulighet til å kontakte politiet. Nemnda konkluderte med at sykehusinnleggelsen hadde vanskeliggjort anmeldelsen, men det var likevel ikke tilstrekkelig til at det kunne anses umulig eller urimelig byrdefullt for søker å anmelde på et tidligere tidspunkt.¹⁰⁷

Selv om nemnda i dette tilfellet ikke fant anledning til å gjøre unntak fra hovedregelen, så viser uttalelsen at sykehusinnleggelse er et moment som blir tatt i betraktning. Imidlertid vil det foretas en vurdering av om det har vært umulig eller urimelig byrdefullt for søker å anmelde tidligere.

5.5.3 Tilbakekallelse av påtalebegjæring og frykt for represalier

En tilbakekalling av påtalebegjæringen vil normalt føre til at politiet innstiller etterforskningen, og dermed kan omstendigheter som kan være av betydning for erstatningsspørsmålet, forbli uoppklart. Dertil kommer at en tilbakekalling kan føre til tvil om skadens betydning for skadelidte. På den annen side skyldes tilbakekallelsen ofte spesielle omstendigheter, så som trusler eller løfte om erstatning. I så fall må det vurderes konkret om det likevel kan gis unntak etter § 3 tredje ledd siste punktum.¹⁰⁸

Bestemmelsen håndheves strengt og utgangspunktet er at frykt for represalier ikke danner grunnlag for unntak fra kravet om anmeldelse. At bestemmelsen håndheves strengt, underbygges ved avgjørelse i sak ENV-2004-746. Her hadde søker trukket tilbake anmeldelsen på grunn av frykt for represalier. Nemnda uttalte at det føres en restriktiv praksis hva gjelder unntak fra anmeldelseskravet i saker hvor det fremholdes at oppgitt skadevolder ikke er anmeldt på grunn av frykt for represalier. Videre uttalte de at dette

---

¹⁰⁷ ENV-2004-82

¹⁰⁸ Schönning side 74

også gjør seg gjeldende i saker hvor det blir fremholdt at påtalebegjæringen er trukket tilbake på grunn av frykt. I avgjørelsen viser nemnda til sak K42/00 der en kvinne hadde blitt mishandlet av sin samboer over fire år. Anmeldelsen ble trukket tilbake av frykt for represalier. Dette ble ikke ansett som et særlig tilfelle, og nemnda fant ikke å kunne gjøre unntak fra anmeldelseskravet.¹⁰⁹

Tilbakekallelse av påtalebegjæring vurderes således strengt, og tolkes på lik linje med anmeldelsesvilkåret. Imidlertid er det i ot.prp. nr. 10 (2007-2008) foreslått å fjerne vilkåret. Dette begrunnes med at Stortinget har vedtatt endringer i straffeprosessloven som opphever ordningen med påtalebegjæring fra den fornærmede. Når endringen trer i kraft skal den offentlige påtalemyndighet påtale handlingene. Et vilkår om begjæring om straff vil i disse tilfellene være overflødig og Justisdepartementet går derfor inn for å ikke kreve begjæring om straff og at begjæringen ikke senere er trukket tilbake.¹¹⁰

5.5.4 Straffesaken er foreldet

Å levere anmeldelse etter at straffesaken er foreldet på grunn av frykt for skadevolders reaksjon, er ikke blitt godtatt som et særlig tilfelle. I sak ENV-2004-198 hadde søker i 1999 fått oppreisning fra fylkesmannen for overgrep han hadde blitt utsatt for av 4 personer i perioden 1983 – 1986. Fylkesmannen kom da til at det forelå et særlig tilfelle som begrunnet unntak fra anmeldelseskravet. Senere ble det, i samme forhold, foretatt anmeldelse av en femte angivelig skadevolder. Denne anmeldelsen kom i 2003, og da var den straffbare handling foreldet. Søker begrunnet den sene anmeldelsen på samme måte som han begrunnet sen anmeldelse i 1999. I tillegg anførte søker at den siste overgriper ikke var etnisk norsk og at dette vanskeliggjorde anmeldelsen. Søkers anførsel om frykt for skadevolder og det at overgriper ikke var etnisk norsk, og dermed vanskeliggjorde anmeldelsen, ble ikke tillagt vekt. Videre påpekte nemnda at den første innsendelsen av søknad om voldsoffererstatning og antatt kjennskap til vilkårene for ordningen på det

---

¹⁰⁹ ENV-2004-746

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) punkt 3.10 ”Bør det være et vilkår om at anmeldelsen må inneholde en begjæring om straff og begjæringen ikke senere er trukket tilbake?”

tidspunktet, måtte ses på som en særlig oppfordring til også å inkludere og anmelde den siste skadevolder i erstatningskravet.¹¹¹

I ENV 2003-219 kom nemnda med følgende uttalelse: ”*At forholdene i dag er strafferettslig foreldet, og at anmeldelse av den grunn måtte fremstå som formålsløst, innebærer ikke at spørsmålet om unntak fra anmeldelseskravet kommer i noen annen og for søker gunstigere stilling.*”¹¹²

Å anmelde etter at en straffbar handling er foreldet kan således resultere i at en søknad vil bli avslått med bakgrunn i likhetsprinsippet. En søker skal ikke komme bedre ut enn andre søkere ved å vente med å anmelde til den straffbare handlingen er foreldet. Selv om det kan synes formålsløst å anmelde straffbare handlinger som er foreldet, ville tidskravet blitt vanskelig å praktisere dersom dette kunne danne grunnlag for unntak.

Med en lovendring på trappene blir foreldelsesspørsmålet nå et spørsmål om å sende søknad i tide, og ikke også et spørsmål om å anmelde før foreldelse etter straffeloven inntreffer. I Ot.prp. nr. 10 (2007-7008) uttales følgende: ”*I de tilfellene en anmeldelse ikke har noen hensikt i seg selv, for eksempel fordi straffansvaret er foreldet, bør det gjøres unntak fra anmeldelseskravet.*”¹¹³ Etter dette ser det ut til at søkere, etter en lovendring, vil kunne få unntak fra anmeldelsesvilkåret der den straffbare handlingen er foreldet.

5.5.5 Anmeldelse av straffbare handlinger begått i utlandet

Det følger av voldsoffererstatningsloven § 2 at ordningen som hovedregel kun omfatter skader som er voldt i Norge. Hensynet bak regelen er at skadelidte i utgangspunktet skal benytte seg av erstatningsordningen i det landet hvor skaden har oppstått. I særlige tilfeller kan erstatning ytes for skader voldt utenfor Norge, dersom søker har bopel i Norge, jf. § 2

---

¹¹¹ ENV-2004-198

¹¹² ENV-2003-219

¹¹³ Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) punkt 3.7 ”Bør det være et vilkår at forholdet som hovedregel er anmeldt?”

andre ledd. Adgangen etter annet ledd til å yte erstatning for skader som personer bosatt i Norge har blitt utsatt for under opphold i utlandet, er imidlertid skjønnsmessig. Annet ledd er derfor utformet som en bestemmelse om hva forvaltningen har adgang til og ikke som en rettighetsbestemmelse.¹¹⁴ Behovet for erstatning for skade påført i utlandet vil særlig være til stede dersom vedkommende land ikke har noen erstatningsordning som skadelidte kan påberope seg.¹¹⁵ I vurderingen av om det foreligger et særlig tilfelle legges det blant annet vekt på om søker har tatt opphold i utlandet for en lengre periode. Videre legges det vekt på om landet forbrytelsen ble begått i er tilsluttet konvensjonen eller ikke. I en sak med referansenummer ENV-2004-1382 ble den straffbare handlingen begått i et land som på daværende tidspunkt ikke var tilsluttet konvensjonen. Skadelidte var norsk student og hadde bodd i det aktuelle landet i ca 2 år. Da søker på tidspunktet var student ble hun ikke regnet som utvandret og derfor ble hun oppfattet som fortsatt bosatt i Norge. Nemnda fant således at det forelå et særlig tilfelle slik at det kunne søkes om voldsoffererstatning selv om skaden ikke var voldt i Norge.

Kravet om anmeldelse gjelder like fullt der skaden er skjedd i utlandet, og at det praktiseres strengt underbygges av uttalelser fra nemnda. I ENV-2004-1382, nevnt ovenfor, ble ikke den straffbare handlingen anmeldt, verken i det landet handlingen ble begått og heller ikke her hjemme. Søker begrunnet dette med at hun ikke visste hvem gjerningsmannen var og at hun ikke stolte på politiet i det aktuelle landet. Anførselene fra søker var ikke nok til å danne grunnlag for unntak fra anmeldelsesvilkåret, jeg siterer fra avgjørelsen: ”At gjerningsmannen var ukjent for søkeren og at søkeren ikke stolte på politiet i x-land er ikke tilstrekkelig for å kunne gjøre unntak. Det gjøres i praksis svært sjelden unntak fra kravet om at forholdet på ett eller annet tidspunkt må anmeldes.”¹¹⁶

Etter dette ser vi at anmeldelsesvilkåret praktiseres strengt, uavhengig av hvor den straffbare handling fant sted.

---

¹¹⁴ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001) punkt 8 ”Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget - til § 2”

¹¹⁵ Gyldendal rettsdata (norsk lovkommentar) note 10 til voldsoffererstatningsloven § 2

¹¹⁶ ENV-2004-1382

5.5.6 § 3 tredje ledd - en oppsummering

Hensynene som ligger til grunn for anmeldelsesvilkåret har jeg gjort rede for tidligere i avhandlingen, men det er på sin plass å gjenta ett av de sentrale hensyn. Nemnda refererer selv til dette hensynet i de fleste saker der anmeldelsesvilkåret er det springende punkt:

”En rask anmeldelse er av stor betydning for at det best mulig skal blir klarlagt hva som faktisk har hendt. Svært ofte er en hurtig anmeldelse en nødvendig forutsetning for at politiet skal kunne få oppklart hvem som er den skyldige og dermed ansvarlig for skaden.”

117

I et flertall av de saker jeg har referert til, finner jeg det relevant å stille spørsmålet om ikke de bevis som en eventuell etterforskning hadde kunnet avdekke, uansett hadde vært tapt selv om anmeldelse hadde skjedd innenfor vilkårets tidsfrister. Særlig gjelder dette i de sakene der det er begått overgrep mot barn.

Selv om søker anmelder et par år etter at han ble myndig, vil bevisene kunne være svekket eller kanskje ikke tilstede i det hele tatt. Det er tvilsomt om bruk av hensynet til oppklaring som et argument for å avslå søknader fra mennesker som har vært utsatt for overgrep i barndommen, bidrar til å ivareta og oppfylle selve hensynet.

Ved anvendelse av regelen bør det ses på om den foreliggende sak er et særlig tilfelle som begrunner at forholdet ikke ble anmeldt slik lov og praksis oppstiller. Det er nettopp det at anmeldelsen er sen som gjør denne vurderingen nødvendig. Dersom man finner at den straffbare handlingen *ikke* er anmeldt uten unødig opphold, skulle det ikke være nødvendig å gå til unntaket for å se om det er anmeldt uten unødig opphold likevel. Selv om nemnda i enkelte tilfeller har vært inne på vurderingen av om det foreligger et særlig tilfelle som kan begrunne unntak fra hovedregelen i noen tilfeller, er avslagene ofte ikke begrunnet ut i fra en slik vurdering. Tvert i mot er avslagene gjentatte ganger begrunnet med at det har gått

---

¹¹⁷ ENV-2006-1702, ENV-2006-1828, ENV-2006-1847, ENV-2006-2527, ENV-2006-2682 er utvalgte avgjørelser. Det finnes imidlertid mange flere avgjørelser der samme hensyn blir gjentatt

for lang tid. Slik jeg ser det anvendes hovedregelen om anmeldelse uten unødig opphold for å begrunne at unntaket for særlige tilfeller ikke får anvendelse. Motsatt i de tilfeller der nemnda finner at tidskravet er oppfylt. I disse sakene finner nemnda frem til omstendigheter som gjør at anmeldelsen likevel faller innenfor uten unødig opphold. Selv om regelen om uten unødig opphold er en skjønnsregel som må tolkes ut i fra en konkret helhetsvurdering i den enkelte sak, har nemnda selv lagt opp til en standard på hva som anses som uten unødig opphold. Også forarbeidene har lagt opp til dette. Når praktiseringen av denne standarden likevel er så uforutsigbar som den er i dag, vil risikoen for usaklig forskjellsbehandling være større enn om nemnda hadde lagt opp til en mer ensartet praktisering av tidskravet.

Jeg viser til følgende saker for å ytterligere presisere mitt poeng:

ENV-2006-02757 (avsagt 25.oktober 2007):

23 dager fra straffbar handling til anmeldelse fant sted: godtatt som anmeldelse *uten unødig opphold*.

ENV-2006-1695:

21 dager fra straffbar handling til anmeldelse fant sted: her ble det funnet *særlig grunn til unntak* fra anmeldelsesvilkåret.

ENV-2006-1131:

17 dager fra straffbar handling til anmeldelse fant sted: godtatt som anmeldelse *uten unødig opphold*.

ENV-2005-3821:

11 dager fra straffbar handling til anmeldelse fant sted: her ble det funnet *særlig grunn til unntak* fra anmeldelsesvilkåret.

Dette viser at nemnda fører en uensartet praksis hva gjelder begrepene *uten unødig opphold* og *unntak for særlige tilfeller*. Hvilke kriterier ligger til grunn for å anse at 23 dager i ett tilfelle er innenfor uten unødig opphold, mens 11 dager gir en særlig grunn til unntak? Etter

mitt skjønn gjør nemnda det vanskelig for seg selv ved å tolke og anvende regelen på denne måten.

Erstatningsnemnda er underlagt forvaltingslovens regler om saksbehandling. En av disse reglene er at enkeltvedtak skal begrunnes, jf. forvaltingsloven § 25. I begrunnelsen skal det vises til de regler vedtaket bygger på. I den utstrekning det er nødvendig for at parten skal forstå innholdet, skal begrunnelsen også gjengi innholdet av reglene eller den problemstilling som vedtaket bygger på. Videre skal de faktiske forhold som vedtaket bygger på nevnes i begrunnelsen.¹¹⁸

Det kan stilles spørsmål ved om nemndas begrunnelser i enkelte tilfeller kan være i strid med forvaltningslovens regler om forsvarlig saksbehandling, herunder begrunnelse av enkeltvedtak. For søker spiller det ingen rolle om anmeldelsen blir ansett foretatt uten unødig opphold, eller om nemnda finner at det foreligger en særskilt grunn til unntak. For søker spiller det først en rolle når saken avvises med bakgrunn i for sen anmeldelse. Så lenge vi har en unntaksregel, bør søker få en begrunnelse på hvorfor det ikke forelå en særlig grunn til unntak fra vilkåret.

6 Vold i nære relasjoner og kravet til anmeldelse

6.1 Innledning

Vold i nære relasjoner er rettet mot familiemedlemmer eller mot personer som gjerningspersonen har hatt eller har et nært forhold til.¹¹⁹ Vold i nære relasjoner er et alvorlig og til dels skjult samfunnsproblem, som innebærer at mange lever sine liv utsatt for

---

¹¹⁸ Forvaltingsloven § 25

¹¹⁹ www.likestilling.no, "Vold i nære relasjoner"

krenkelser og uverdigg behandling.¹²⁰ Mens menn er mest utsatt for vold utenfor hjemmet, skades kvinner oftere i hjemmet, og overgriper er som regel kjent.¹²¹

6.2 Å anmelde en voldtekt krever mot

Mange voldsutsatte kvinner nøler med å anmelde mannen for vold, enten fordi de ønsker å fortsette samlivet, de er redde for represalier fra mannen, de har behov for et godt forhold til mannen fordi de senere skal samarbeide om felles barn eller fordi kvinnene av andre årsaker ikke ønsker mannen straffet. I politidirektoratets håndbok om behandling av familievoldssaker heter det at vold i nære relasjoner er underlagt offentlig påtale og at politiet i størst mulig grad bør ta ansvaret for at anmeldelse blir skrevet.¹²²

Mindre enn hver tiende voldtektsanmeldelse ender i fellende dom. Saksbehandlingstiden i politi- og rettsapparatet er lang. Henleggelse av saker eller manglende domfellelse føles ofte som et nytt overgrep for skadelidte. Den lave andelen domfellelser bidrar også til at færre tar belastningen med å anmelde en voldtekt. Mørketallene er store og det anslås at bare en av ti kvinner anmelder voldtekten.¹²³

De fleste voldtekter skjer i nære relasjoner. Likevel er det her det er færrest anmeldelser.¹²⁴ For å få kvinner og andre skadelidte i nære relasjoner til å anmelde straffbare handlinger, må blant annet antallet domfellelser øke. Så lenge risikoen for å lide nok et nederlag ved at gjerningspersonen går fri er så mye større enn risikoen for at han dømmes, vil det å gå til anmeldelse føles mer eller mindre nytteløst for den som er offer.

Særlig ved vold i nære relasjoner vil redselen for å gjøre ”noe galt” medføre at mange frykter å anmelde. Barn som har vært utsatt for vold fortrenger hendelsen(e) og vet ikke

---

¹²⁰ Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2004-2007, ”Innledning”

¹²¹ www.likestilling.no, ”Vold i nære relasjoner”

¹²² NOU:2003:31 Retten til et liv uten vold, punkt 9.2.1 ”Antall saker som kommer til politiets kunnskap” og punkt 9.2.3 ”Møte med fornærmede og offeret”

¹²³ www.dagbladet.no/kultur/2007

¹²⁴ www.stortinget.no Dok. 8:94

hva de har blitt utsatt for før det har gått lang tid. I noen tilfeller, flere tiår. Det er et alvorlig skritt å gå til en anmeldelse, flere ofre kan være usikre på hva som har skjedd fordi de har fortrenget hendelsen, og mange har ikke tenkt gjennom hvilke konsekvenser en anmeldelse kan få. I slike tilfeller kan unntaket i § 3 tredje ledd siste punktum komme til anvendelse. Som vist ovenfor er problemet imidlertid at unntaket praktiseres strengt, særlig i de tilfeller der et forhold ikke er anmeldt. Å anmelde en voldtekt krever mot. Jeg er av den oppfatning at vi bør se hen til Sverige når det gjelder anmeldelseskravet for mennesker utsatt for vold i nære relasjoner. I Sverige får man unntak fra anmeldelsesvilkåret der skadelidte og skadevolder er i familie.

Ikke bare kan en sen eller unnlatt anmeldelse innebære avslag på en søknad om voldsoffererstatning, men også en sen fremsettelse av søknad om voldsoffererstatning kan innebære et avslag. Dette bringer meg over til reglene om foreldelse som kan ha avgjørende betydning for skadelidte.

7 Foreldelse

7.1 Innledning

Vi har tidligere i avhandlingen sett at det å vente med å anmelde til den straffbare handlingen er foreldet, ikke danner grunnlag for unntak fra anmeldelsesvilkåret slik det fremstår i dag. Selv om det ikke lenger blir et krav om å anmelde uten unødig opphold, er det for skadelidte viktig å være klar over foreldelsesreglenes eksistens. En søknad om voldsoffererstatning må være fremmet før foreldelse etter voldsoffererstatningsloven § 3 andre ledd inntreffer, uavhengig av om den straffbare handlingen er anmeldt eller ikke.

Reglene om anmeldelse før en straffbar handling er foreldet og foreldelse i forbindelse med fremsettelse av søknad om voldsoffererstatning, er to selvstendige vilkår. Det følger derfor ikke like naturlig med en drøftelse av foreldelsesreglene ut i fra vilkårenes selvstendige

karakter. Likevel har jeg funnet det relevant å kort gjøre rede for foreldelsesreglene i voldsoffererstatningsloven. Dette begrunner jeg med faren for at liberaliseringen av anmeldelsesvilkåret blir en hvilepute for skadelidte og kan føre til at søknader blir fremmet for sent.

7.2 Foreldelsesreglene i voldsoffererstatningsloven

Til den tidligere voldsoffererstatningsforskriften var det ikke knyttet foreldelsesregler. Begrunnelsen for å innføre foreldelsesregler i forbindelse med lovfestingen var at ordningen da ble omgjort fra billighetserstatning til en rettighetsordning.¹²⁵

Den alminnelige foreldelsesfristen i voldsoffererstatningsloven finner vi i § 3 andre ledd. Her fremkommer det at søknad om erstatning må sendes før erstatningskravet mot skadevolderen er foreldet etter reglene i foreldelsesloven, men det er likevel tilstrekkelig dersom søknaden fremsettes før skadevolderens eventuelle straffeansvar er foreldet etter reglene i straffeloven. Den alminnelige foreldelsesfrist ved krav på skadeserstatning følger av foreldelsesloven § 2 jf. § 9 og er 3 år etter den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige. Foreldelsesfristen kan imidlertid være lenger, avhengig av hva slags straffbart forhold det søkes erstatning for. For straffbare handlinger begått før 01. juli 2001 gjelder ingen foreldelsesfrist for søknad om voldsoffererstatning.¹²⁶

En straffbar handling er ikke nødvendigvis foreldet etter reglene i foreldelsesloven selv om den er foreldet etter straffeloven. Dette følger av en naturlig språklig forståelse av ordlyden i foreldelsesloven § 9; *”Krav på skadeserstatning eller oppreisning foreldes 3 år etter den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige.”*¹²⁷ I såkalte *”fortrengelsessaker”*, der søker ikke blir klar over hva han har

---

¹²⁵ Ot.prp. nr. 4 (2000-2001), punkt 8, ”Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget”

¹²⁶ www.voldsoffererstatning.no, ”Veiledning for søkere”

¹²⁷ Foreldelsesloven § 9

vært utsatt for før det har gått lang tid, kan den straffbare handlingen være foreldet etter straffeloven, men ikke etter foreldelsesloven.

I saker om vold i nære relasjoner, og særlig i saker om vold mot kvinner, kan det oppstå problemstillinger i forhold til når det straffbare forholdet anses opphørt og herunder på hvilket tidspunkt den strafferettslige foreldelsesfristen begynner å løpe. I mange tilfeller blir skadelidte utsatt for gjentatte tilfeller av vold som i tid kan strekke seg over flere år. Ofte har det gått så lang tid fra de første voldsutøvelsene at de separat sett er strafferettslig foreldet. Men dersom all voldsutøvelse sees som en sammenhengende forbrytelse, vil det ikke alltid foreligge foreldelse. Utøves det forholdsvis jevnlig vold i et samliv, vil dette normalt bli ansett for ett sammenhengende forhold, og foreldelsen vil først begynne å løpe etter siste voldstilfelle.

De aller fleste anmeldelser av vold mot kvinner skjer etter at kvinnen har brutt ut av det voldelige samlivet. Mens samlivet består, ønsker kvinnen sjelden å anmelde mannen, enten fordi hun ønsker at samlivet skal fortsette, eller fordi hun er redd for represalier fra mannen.¹²⁸ Når kvinnen da anmelder, kan det være for sent å søke om erstatning fordi det straffbare forholdet kan være foreldet både etter foreldelsesloven og straffeloven.

I dag gis det ofte unntak fra anmeldelseskravet så lenge skadelidte og skadevolder bor sammen. Det kreves imidlertid at forholdet anmeldes relativt raskt etter samlivsbruddet. Imidlertid gis det ikke unntak fra foreldelsesreglene. Dersom den straffbare handlingen er foreldet etter straffeloven vil det avgjørende for søker være på hvilket tidspunkt foreldelsesfristen begynner å løpe etter foreldelsesloven. Dette vil særlig kunne bli aktuelt i eldre saker som gjelder overgrep mot barn. Når det gjelder utgangspunktet for fristberegningen etter foreldelsesloven § 9 har Høyesterett i dom av 26.oktober 2007 uttalt at kunnskapskravet i forhold til yrkesskadeforsikringsloven § 15 skal forstås likt med det likelydende generelle kravet i foreldelsesloven § 9 første ledd. Dommen er således relevant

---

¹²⁸ NOU 2003:31 Retten til et liv uten vold, punkt 9.3.3 "Foreldelse"

for tolkningen av foreldelsesreglene tilknyttet voldsoffererstatningsloven. I dommen ble følgende sitat av Hagstrøm i Lov og Rett 1997 side 386, gjengitt:

”Når det gjelder utgangspunktet for fristberegningen etter foreldelsesloven § 9, er det en grunnleggende premiss at Høyesterett har strukket seg svært langt og vært lite tilbøyelige til å anse personskadekrav foreldet (jfr. Eksempelvis Rt-1992-664). Etter rettspraksis og teori kan foreldelsesfristen først begynne å løpe når skadelidte har såpass kunnskap om skaden og den ansvarlige at han har oppfordring til å gå til søksmål (se eksempelvis Rt-1992-1235). Også rettskraftsreglene er et viktig tolkningsmoment når foreldelsesfristens utgangspunkt skal fastlegges. Foreldelsesreglene kan ikke forstås slik at de tvinger til saksanlegg før bevismaterialet er tilstrekkelig” ¹²⁹

Vurderingen av utgangspunktet for fristberegningen i denne saken, ble foretatt med utgangspunkt i ovennevnte uttalelse. For voldsoffererstatningslovens del innebærer dette at det må foretas en konkret skjønnsmessig vurdering som i andre foreldelsessaker. Et avgjørende moment vil være på hvilket tidspunkt man har tilstrekkelig kunnskap i forhold til konkrete tap og vurderingen vil muligens bli forskjellig i forhold til hvilket utgiftstap det er snakk om. Videre er det naturlig å stille spørsmålet om fremtidige tap; er tap som ikke er påløpt foreldet? Kanskje kan man driste seg til å si at en spesialisterklæring vil kunne være avgjørende, ikke bare med hensyn til bevis- og anmeldelseskravet, men også med hensyn til foreldelsesreglene.

På bakgrunn av at loven er relativt ny, har det til nå vært behandlet få saker vedrørende foreldelse, og jeg har ikke funnet eksempler der spørsmålet har kommet på spissen. Reglene om foreldelse er kompliserte og det vil bli spennende å følge med på hvordan nemnda vil legge opp praksisen med hensyn til tolkning av kunnskapskravet og fristens utgangspunkt i de tilfeller der den straffbare handling er foreldet idet søknad fremmes. Jeg

---

¹²⁹ HR-2007-01805-A, avsnitt 37

vil imidlertid påpeke viktigheten av at søker ikke venter med å anmelde og fremme søknad til den straffbare handlingen er foreldet etter straffeloven, da kan det nemlig være for sent.

8 Noen rettspolitiske betraktninger

8.1 Hvilke momenter taler for en lovendring?

En lovendring vil ha den betydning at noen flere voldsofre vil få innvilget voldsoffererstatning fra staten. Lovendringen vil føre til en mer rettferdig saksbehandling der man unngår å måtte foreta mer eller mindre subjektive vurderinger om hva som anses som *”uten unødig opphold.”* Ordningen vil således fremtre som mer rettferdig ved at det i alle søknader, der den straffbare handlingen er anmeldt, vil bli tatt rede på om det foreligger klar sannsynlighetsovervekt for at den straffbare handlingen har funnet sted. For KfV, som behandler søknader i første instans, kan det ha bydd på utfordringer å forholde seg til nemndas praksis når det gjelder tidskravet. Det kan synes som om uansett hvilket resultat KfV har kommet til i den konkrete sak, så har de funnet støtte for dette i nemndas praksis. Lovendringen vil således kunne føre til en mer ensartet praksis og saksbehandlingen vil bli mer effektiv.

8.2 Hvilke momenter taler imot en lovendring?

Noen få høringsinstanser har gitt uttrykk for skepsis til en eventuell endring av vilkåret. Justissekretariatenes uttalelse kan tolkes som om at de ønsker en videreføring av vilkåret slik det er i dag. Dette begrunnes dels med at skadevolders ansvar ikke bør utvannes og dels fordi det vil kunne oppfattes som et uheldig kriminalpolitisk signal at det kan tilkjennes erstatning uten at det er tatt behørlige skritt for å straffe skadevolder. Her vil jeg bemerke at selv om vi får en lovendring, vil det fortsatt stilles krav til anmeldelse i forbindelse med søknad om voldsoffererstatning. Således vil nødvendigvis behørlige skritt for å straffe skadevolder bli tatt, selv om det i noen tilfeller kan bli vanskeligere å bevise at en straffbar handling har funnet sted. Videre mener de at det er grunn til å anta at en ved å fjerne vilkåret vil forflytte begrunnelsen for avslag fra anmeldelsesvilkåret til vilkåret om

klar sannsynlighetsovervekt for at den straffbare handling har funnet sted.¹³⁰

Justissekretariatene presiserer viktigheten av ordningens utgangspunkt; den skal være subsidiær. Ved å sløyfe vilkåret om anmeldelse uten unødig opphold kan ordningen i visse saker kunne fremstå som primær, og det mener Justissekretariatene er et uheldig kriminalpolitisk signal.

KfV var i utgangspunktet imot endringen. Det fremkommer av høringsnotatet at de frykter en liberalisering av anmeldelsesvilkåret vil føre til flere søknader der faktum er dårlig utredet. Dette begrunnes med at politiet ikke får satt i gang etterforskning raskt nok og det vil igjen kunne føre til avslag på søknad om voldsoffererstatning fordi underlagsmaterialet ikke er tilstrekkelig til å fastslå med klar sannsynlighetsovervekt at søker er rammet av en straffbar handling.¹³¹ Senere har det imidlertid kommet en presisering fra KfV der de bekrefter at de likevel støtter forslaget om liberalisering av anmeldelsesvilkåret.¹³²

8.3 Statens risiko vs anmelders risiko

For avhandlingen finner jeg det relevant å stille spørsmålene om hvem som sitter med den største risikoen når det gjelder kravet til anmeldelse slik det vil fremstå etter en eventuell lovendring.

Voldsofferet sitter med risikoen for at den straffbare handlingen ikke blir tilstrekkelig sannsynliggjort. Voldsofferet sitter med risikoen for å anmelde og sende søknad i tide, før foreldelse inntreffer. Voldsofferet sitter videre med risikoen for å utvikle redsel og frykt for hva gjerningspersonen kan finne på når han får vite at han er anmeldt. For voldsofferet innebærer en anmeldelse en risiko for å igjen bli utsatt for overgrep ved ikke å bli trodd. En anmeldelse innebærer at voldsofferets risiko for å tape, er større enn sjansen for å vinne. At et stort flertall av voldtektene ikke anmeldes, viser at mange volds ofre ikke er villige til å løpe denne risikoen.

---

¹³⁰ Høringsuttalelse fra Justissekretariatene, ”Kravet til anmeldelse og borgerlige rettskrav”

¹³¹ Høringsuttalelse fra KfV, punkt 2.1 ”Liberalisering av anmeldelsesfristen”

¹³² Presisering av høringsuttalelse fra KfV, datert 6. juli 2007

Hvilken risiko sitter staten igjen med i de tilfeller der anmeldelse ikke foreligger? I saker om vold i nære relasjoner er det ubetinget offentlig påtale. Dette betyr at en anmeldelse ikke har betydning i forhold til om staten kan ta ut tiltale eller ikke. Det vil imidlertid ha betydning for at man skal kunne få kunnskap om at en straffbar handling har funnet sted. Der anmeldelse ikke foreligger, vil staten løpe risikoen for at saken ikke blir oppklart og gjerningspersonen unngår straff. Dette fordi politiet i svært få tilfeller har anledning til å på eget initiativ oppdage straffbare handlinger av denne karakter. Dermed får de heller ikke etterforsket saken og tatt ut tiltale. På denne måten vil staten løpe en risiko ved at de går glipp av et eventuelt regresskrav mot skadevolder. Videre kan man kanskje si at staten sitter igjen med risikoen for at folkets alminnelige rettsfølelse kan bli "såret" dersom man kan få erstatning fra staten for en straffbar handling uten å måtte inngi anmeldelse.

9 Oppsummering og konklusjon

Etter dette er jeg kommet til at vilkåret om anmeldelse uten unødig opphold er et sterkt urimelig vilkår som mange voldsofre ikke har mulighet til å overholde. Avhandlingen viser at unntaket for særlige tilfeller praktiseres for strengt og fører i mange tilfeller til urimelig forskjellsbehandling av søknadene. Avhandlingen viser videre at Erstatningsnemndas lovanvendelse med hensyn til anmeldelsesvilkåret ikke er forutsigbar og at lovanvendelsen i mange tilfeller ikke bidrar til å ivareta regelens hensyn. Alt dette taler for en endring av tidskravet slik som departementet nå legger opp til.

Hvordan unntaket for særlige tilfeller i fremtiden vil bli praktisert overfor de som ikke har anmeldt, gjenstår å se. I ot.prp. nr. 10 (2007-2008) uttaler departementet at praksisen ikke må bli så streng at anmeldelse blir en prinsipp sak, men det bør heller ikke bli slik at man kan velge om man vil anmelde eller ikke. Videre påpekes det at momenter ved vurderingen av om man kan få unntak for særlige tilfeller, blant annet kan være hvor godt saken er

dokumentert, om det er vektige grunner for å unnlate å anmelde og samfunnets interesse i at handlingen blir anmeldt.¹³³

Anmeldelseskravet har sin bakgrunn i etterforsknings- og bevishensyn. For voldsoffererstatningslovens del, dekkes dette allerede av dagens beviskrav i § 3 fjerde ledd. Til tross for dette er jeg også av den oppfatning at vi fortsatt bør ha et anmeldelseskrav, ikke minst fordi den allmenne rettsoppfatningen tilsier at skadevolder skal straffes og samfunnet må vise at slike handlinger ikke tolereres. Videre er det et poeng at det er skadevolder som skal stå til ansvar for sine handlinger og erstatte de skader han forvolder. For å i størst mulig grad oppnå dette, er det etter mitt syn viktig at voldshandlinger anmeldes.

Myndighetene bør i den forbindelse gjøre en betydelig innsats for å få ut informasjon, ikke bare om viktigheten av at straffbare handlinger anmeldes, men også om ordningens øvrige vilkår. Etter mitt skjønn er det avgjørende at myndighetene lykkes i dette arbeidet. Å ikke vite hvilke rettigheter man har og hvordan man kan oppnå disse rettighetene, forhindrer mange voldsofre i å få den erstatningen de i utgangspunktet har krav på. Man kan spørre seg hvorfor myndighetene, etter så mange år, fortsatt ikke har lykkes i å nå ut til publikum. En årsak kan være at lovgivningen er mer basert på politiske hensyn enn av ren omsorg til voldsofrene. Det er unektelig slik at informasjon om ordningen vil føre til flere søknader, som igjen fører til høyere kostnader for staten.

Jeg er videre av den oppfatning at nemnda bør legge opp til en liberal praktisering av anmeldelsesvilkåret slik at dersom øvrige vilkår er oppfylt, kan erstatning tilkjennes. Jeg tolker uttalelsene i Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) vedrørende anmeldelsesvilkåret også dit hen at departementet ønsker en slik utvikling. På denne måten vil skadelidte fortsatt ha en oppfordring til å anmelde tidlig slik at beviskravet kan oppfylles og foreldelse unngås.

---

¹³³ Ot.prp. nr. 10 (2007-2007) punkt 3.7 "Departementets vurdering"

Mange jeg har snakket med mener at voldsofferet må tåle den belastningen en anmeldelse innebærer. Jeg mener at de som har vært utsatt for vold i nære relasjoner i mange tilfeller ikke tåler denne tilleggsbelastningen. Jeg anser derfor dette som en ”vektig grunn” til å kunne få unntak fra anmeldelseskravet.

10 Litteraturliste

10.1 Bøker og tidsskrifter

Boe:

Erik Boe, "*Innføring i juss*", 1996

Eskeland:

Ståle Eskeland, "*Strafferett*", 2. utgave 2006

Fleischer:

Carl August Fleischer, "*Folkerett*", 7. utgave 2000

Mikaelson & Wergens:

Julia Mikaelsson & Anna Wergens, "*Repairing the Irreparable – State compensation to crime victims in the European Union*" utgitt 2001

Schønning:

Albert Schønning, "*Erstatning fra staten til voldsofre*", 2. utgave, 1999

10.2 Lovverk

10.2.1 Norske Lover

Foreldelsesloven:

Lov 1979-05-18 nr. 18 Lov om foreldelse av fordringer

Forvaltningsloven:

Lov 1967-02-10 Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker

Skadeserstatningsloven:

Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning

Straffeloven:

*Lov 1902-05-22 nr. 10 Almindelig borgerlig
Straffelov*

Straffeprosessloven:

*Lov 1981-05-22 nr. 25 Lov om
rettergangsmåten i straffesaker*

Voldsoffererstatningsloven:

*Lov 2001-04-20 nr. 13 om erstatning fra staten
for personskade voldt ved straffbar handling
m.m.*

10.2.2 Utenlandske lover

Brottskadelagen:

Brottskadelag 18. mai 1978 nr. 413

Offererstatningsloven:

*Lov om erstatning fra staten til ofre for
forbrydelser nr. 470 af 1. november 1985*

10.3 Forskrifter og instruksjer

Påtaleinstruksen:

*FOR 1985-06-28 nr. 1679: Forskrift om
ordningen av påtalemyndigheten*

Voldsoffererstatningsforskriften:

*Forskrift om erstatning fra staten for
personskade voldt ved straffbar handling av
23. januar 1981 nr. 8983*

Politiinstruksen:

*Alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 22.
juni 1990*

10.4 Offentlige dokumenter

Ot.prp. nr. 10 (2007-2008):

*Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) om lov om
endringer i lov om erstatning fra staten for
personskade voldt ved straffbar handling m.m.*

Innst. O. nr. 46 (2000-2001):

*Innst. O. nr. 46 (2000-2001) om lov om
erstatning fra staten for personskade voldt ved
straffbar handling m.m.*

Ot.prp. nr. 4 (2000-2001):

*Odelstingsproposisjon nr. 4 (2000-2001)
vedrørende lov om erstatning fra staten til ofre
utsatt for straffbare handlinger*

St. prp. nr. 1 (2003-2004):

*St.prp. nr. 1 (2003-2004) for budsjetterminen
2004*

St.prp. nr. 39 (1975-1976):

*St.prp. nr. 39 (1975-1976) om bevilgning
under kap. 424 i samband med innføring av en
ordning om erstatning fra staten til ofre for
straffbare handlinger*

Høringsnotat fra Justisdepartementet:

*Høringsnotat - Utkast til lov om endringer i
voldsoffererstatningsloven*

Høringsuttalelse Justissekretariatene:

*Høringsuttalelse fra Justissekretariatene
vedrørende utkast til lov om endringer i
voldsoffererstatningsloven*

Høringsuttalelse KfV:

*Høringsuttalelse fra Kontoret for
voldsoffererstatning vedrørende utkast til lov
om endringer i voldsoffererstatningsloven*

NOU 2003:31 Retten til et liv uten vold:

*NOU 2003:31 - "Retten til et liv uten vold",
punkt 9.2.1: "Antall saker som kommer politiet
til kunnskap" punkt 9.2.3: "Møte med
fornærmede og offeret" og punkt 9.3.3:
"Foreldelse"*

Regjeringens handlingsplan:

*Regjeringens handlingsplan mot vold i nære
relasjoner 2004-2007 "Innledning"*

Rundskriv nr. 1, 2007:

*Rundskriv fra Riksadvokaten vedrørende mål
og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i
politiet – 2007*

10.5 Litteratur fra internett

www.conventions.coe.int/:

“European convention of the compensation of victims of violent crimes”

http://ec.europa/civiljustice/comp_crime_victim:

“Initiatives from the Council of Europe and the United Nations” og “Council Directive 2004/80/EC”

www.rechtsdata.no:

Norsk lovkommentar

www.likestilling.no:

*”Vold mot kvinner - vold i nære relasjoner”,
publiseringsdato ukjent*

www.dagbladet.no:

Artikkel skrevet av Justisminister Knut Storberget, publisert 09.02.07, *”Voldtekt skal oppklares”*

www.voldsoffererstatning.no:

”Om kontoret” og ”Veiledning for søkere - saksbehandlingen” Under ofte stilte spørsmål: Kan det søkes voldsoffererstatning for skader påført i utlandet?”

www.stortinget.no:

Dok. nr. 8:94 (2003-2004), ”Forslag fra stortingsrepresentanene Gunn Karin Gjøl, Knut Storberget og Anne Helene Rui om tiltak for å styrke voldtektsoffers rettssikkerhet”

www.politi.no:

”Tjenester, anmeldelse og klage”

www.scb.se/templates/tableOrChart:

Statistiska Sentralbyrån, Sverige,
”Prisbasbelopp”

10.6 Telefonsamtaler, seminar og egen praksis

Kriminalvaktene i Oslo:

Telefonsamtale med jourhavende jurist angående barn og anmeldelse

Seminar KfV:

Seminar med Remi Strand, direktør for Kontoret for voldsoffererstatning i Vardø

Praksis fra Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK):

I perioden august 2006 – september 2007 var jeg ansatt som saksbehandler hos JURK. Der arbeidet jeg i den gruppen som blant annet bistår klienter med søknad om voldsoffererstatning fra staten.

10.7 Rettspraksis

HR-2007-01805-A

RT-1996-293

RT-1999-254

LF-2005-9985, Frostating lagmannsrett

10.8 Praksis fra Erstatningsnemnda for voldsofre

ENV-2003-179

ENV-2003-219

ENV-2003-285

ENV-2004-82

ENV-2004-179

ENV-2004-198

ENV-2004-288

ENV-2004-746

ENV-2004-1060

ENV-2004-1382

ENV-2005-303A

ENV-2005-303B

ENV-2005-472

ENV-2005-482

ENV-2005-883

ENV-2005-1861

ENV-2005-2526

ENV-2005-3809

ENV-2005-3821

ENV-2006-1111

ENV-2006-1131

ENV-2006-1561

ENV-2006-1589

ENV-2006-1694

ENV-2006-1695

ENV-2006-1828

ENV-2006-1836

ENV-2006-1847

ENV-2006-2651

ENV-2006-02757 (avsagt 25.10.07 og fortsatt ikke publisert. Etter forespørsel fikk jeg avgjørelsen tilsendt per mail fra Justissekretariatene)

